

ธรรมศาสตร์

สำหรับเยาวชน

พจนานุกรมธรรมศาสตร์

ชุดหมอนล้ออันดับที่ ๑๑๖

อุทิศนา

จักรธรรมมะมาลัย
॥พระธรรมะรังษี
มันหมายจะเสริมศาสน์
ปลอดภัยพินาศ, คง
หาก๥ลั่งพระธรรมญาณ
จะครองโลกเป็นอากร
จะทุกขทนทั้งคืนวัน
ด้วยเหตุอหังการ
บรรชิตพระพุทธรองค์
ตาม๥แนวพระธรรมนำ
เพย๥เพพระธรรมทาน
๥ปลดหมื่นสี่พันนัย

จะหมุ่นทั่วทั้งราชตรี
ตามพระพุทธรทรงประสงค์ ๙
สถาปนโลกให้อยู่ยง
เป็นโลกสุขสถาพร ๙
อันธพาลกลีบร
ให้ลวสู่สู่เดรัจฉาน ๙
พิฆาตกันบมีประมาณ
เข้าครองโลกวิโยคธรรม ๙
จึงประสงค์ประกอบกรรม
ให้โลกพองพองพันภัย ๙
ให้ไพศาลพิชิตชัย
อุทิศทั่วทั้งราชตรี ๙

พ.ก.

๒๕๒๓

พิมพ์โดย

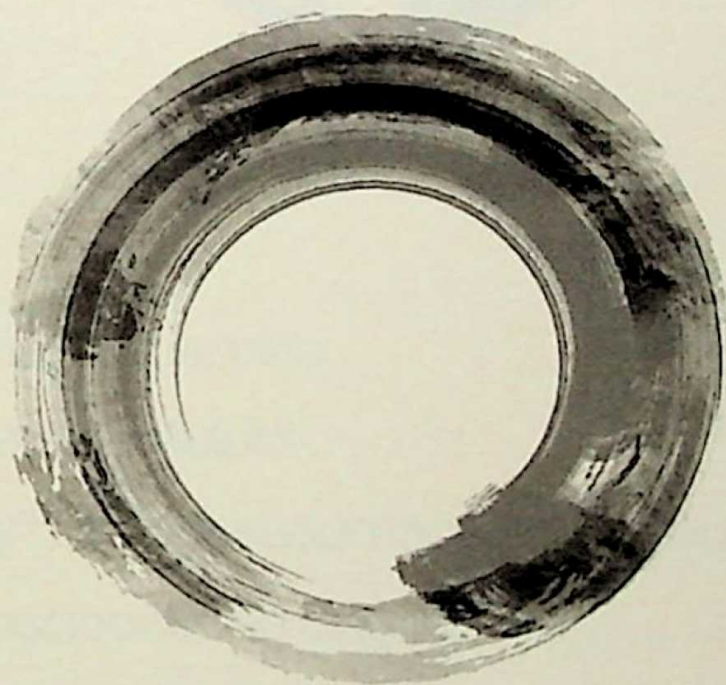
บริษัท บัดเจก-สมาร์ก จำกัด

โทร. ๐ ๒๙๒๔ ๓๓๑๙,๐๘ ๙๘๑๖ ๔๓๘๒

ธรรมศาสตร์

สำหรับเยาวชน

(ชุดหนังสือ อันดับที่ ๑๑๖)

๙ พฤศจิกายน ๒๕๖๓

สวนอุทยานจัดพิมพ์ครั้งที่ ๑

จำนวน ๓,๐๐๐ เล่ม

คำปรารภ	๔
ธรรมศาสตร์สำหรับเยาวชน	๗
ตรีรัตนศาสตร์แยกกันไม่ได้	๒๓
พิจารณาดูทิวทัศน์ของธรรมศาสตร์สำหรับเยาวชน	๒๙
ธรรมศาสตร์ต้องเล็งถึงการปฏิบัติ	๓๙
สรุปแนวการอบรมเยาวชนให้รู้จักตรีรัตนศาสตร์	๘๕

คำปฐาการ

การวัดค่าไม่เหมือนกัน คือ จุดหมายกับธรรมเนียมที่ฉันเคย
พบ ก็โดยมองเฉพาะการกระทำแห่งใดก็ตาม เป็นวัตถุ-
ประสงค์ ส่วนแต่อย่างใดที่เรา จะมีความวิเศษ ตามจิตอัน-
บริสุทธิ์ และ อหิเมศนี้.

ตาม: เป็น ปรัชญาอัน ของอินเดีย, แต่เราสนใจ
กับเป้าหมายปรัชญาที่แท้จริง สำหรับร่างกาย. ซึ่งก็คือจุด
ปรัชญาอันนี้ นั่น เป็น ปรัชญาอัน แล้ว และ เป็น ความสุข-
ใจ เป้าหมายการกระทำอย่างกายเมฆ = ชาติปรัชญา, และ
อัน = เป้าหมาย กับ มิได้เคย. ความหมายปรัชญาอันนี้มาจาก
ตาม: นั่น เป็น ความหมาย ของแต่ละคน และ เรา
ซึ่งเคยได้แก่กันและกัน และ การ = ทั้ง ปรัชญา = ด้วยผลสัมฤทธิ์
เป็นอันสูง.

เป้าหมายของมนุษย์ ที่ถูกตั้งขึ้น คือ การที่
คน มี ความสุข เป็น ปรัชญา และ มี ความสุข ใน
ชีวิตนี้ เป็น เป้าหมาย แต่ละคน และ ผู้ที่ อยู่ จากการ = เป้า
อัน และ ผลของเวลา. นั่นหมายความว่า มันอยู่กับการ-
ศึกษา ชีวิตอันนี้ = การให้ ความสุข ของเรา มีความเป็น
มนุษย์ อย่างถูกตั้ง และ สุขุม.

ข้อคิดของ เรา เรา เป็น ผู้ รัก - ซึ่ง สัก - กตัญญู-
กตัญญู ต่อ ปิตามารดา ถึงขนาดนี้ แม้ชีวิต ก็อาจเสียสละ =
เป็นได้; เรา = ทั้ง เคารพ เชื่อฟัง ธุระกิจของกันแก่กัน.

ที่แล้วมานับพิสูจน์ความล้มเหลว
ของการสั่งสอนศีลธรรม
หรือการมีศีลธรรม เราจึงต้องปรับปรุงใหม่
ให้พระพุทธรูป พระธรรม พระสงฆ์
มาอยู่ในวิสัยที่เยาวชนจะรับเอาได้
และให้มาอยู่ในลักษณะที่เรียกว่าศาสตรา
คือของมีคม ที่จะตัดปัญหา อันยุ่งยากนั้นได้

ธรรมศาสตร์

สำหรับเยาวชน

ท่านสาธุชน ผู้มีความสนใจในธรรมทั้งหลาย

การบรรยายธรรมะ เรื่องเยาวชนกับศีลธรรม เป็นครั้งที่ ๗ แห่งภาคมาฆบูชานี้ อาตมาจะได้กล่าวโดยห้วนๆ ว่า ธรรมศาสตร์สำหรับเยาวชน ในครั้งที่แล้วมาได้กล่าวโดยห้วนๆ ว่า พุทธศาสตร์สำหรับเยาวชน ในวันนี้ก็โดยห้วนๆ ว่า ธรรมศาสตร์ ท่านทั้งหลายก็คงทราบดีเองว่า ในครั้งต่อไปก็ต้อง สังฆศาสตร์เป็นแน่

แม้ว่า จะได้ใช้คำว่า พุทธศาสตร์ ธรรมศาสตร์ สังฆศาสตร์ เหมือนที่ได้ยินกันอยู่โดยมาก แต่ก็ขอให้

ตัดตอนจาก “เยาวชนกับศีลธรรม” ซึ่งบรรยายเป็นครั้งที่ ๗
วันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๐ ณ ลานหินโค้ง สวนโมกขพลาราม

ทราบเถอะว่า มันมีความหมายอย่างอื่น แปลกไปจาก
ที่เคยได้ยินได้ฟัง ในส่วนนี้ ต้องขออภัยแก่ท่านผู้ฟัง
บางท่าน ที่เพิ่งจะฟังเฉพาะตอนนี้ยอมเข้าใจได้น้อย หรือ
บางทีก็จะมีบางตอน ที่เข้าใจไม่ได้ เพราะไม่ได้ฟังติดต่อกันมา

เดี๋ยวนี้ มีความจำเป็น ที่จะต้องบรรยายไปตามลำดับ เพราะมีความมุ่งหมาย จะให้เป็นคำบรรยายชุด จึงขอให้ฟัง ให้สุดความสามารถที่จะฟังได้ เพราะว่าจะต้องบรรยายให้ติดต่อกันไป และควรจะนึกถึงว่า การบรรยายนี้ไม่ได้เอื้อเฟื้อ แก่กาละ หรืออภิลักขิตสมัยแต่ประการใด อย่างว่า มันเป็นเรื่องด้วยตรุษจีน ก็ไม่ได้พูดอะไร ถึงเรื่องที่เกี่ยวข้องกับตรุษจีน ผู้ที่มาเลี้ยงตรุษจีน ก็ต้องให้อภัย แม้แก่พระเณรทั้งหลาย ไม่ได้พูดถึงตรุษจีนนี้ ก็เพราะเหตุว่า จะต้องพูดไปตามลำดับของเรื่องที่ได้พูดมาเป็นครั้งที่ ๗ ในวันนี้แล้ว เป็นเรื่องศีลธรรมที่เกี่ยวกับเยาวชน หรือยุวชนเกี่ยวกับศีลธรรม

ข้อนี้ ได้ปรารภถึงข้อที่ว่า เยาวชนมีความสำคัญ

อย่างยิ่ง ก็เป็นอนาคตของมนุษย์ อนาคตของมนุษย์จะเป็นอย่างไร ก็แล้วแต่เยาวชน ในปัจจุบันนี้ ก็มีปัญหาที่เกี่ยวกับเยาวชน เรามีความรู้สึกกันว่า เยาวชนเป็นสิ่งที่ต้องปรับปรุง หรือใช้คำอะไรให้รุนแรงไปกว่านั้น ก็ยังได้ แต่ในที่นี้ มุ่งหมายที่จะสร้างสรรค์เยาวชนประเภทอภิชาตบุตร คืออนุชนที่ยิ่งไปกว่าบิดามารดา คือมีคุณธรรมดียิ่งขึ้นไปกว่าบิดามารดา ก็จะแก้ปัญหาเหล่านี้ได้

ที่นี้ เกี่ยวกับการสร้างเยาวชนชนิดนี้ มีความสำคัญอยู่ที่ จะต้องให้เขาได้ทราบ เรื่องที่สำคัญที่สุดอีกนั่นเอง เรื่องที่สำคัญที่สุดนี้ คิดดูแล้ว ก็รู้สึกว่ามันมีมากแล้วก็ไม่ค่อยจะเข้ากันได้กับเยาวชน หรือความต้องการของเยาวชน แต่ในที่สุด ก็นึกถึงเรื่อง พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ซึ่งเป็นเรื่องสำคัญกว่าเรื่องทั้งหลาย ก็เลยคิดว่าเราจะใช้เรื่องนี้ สำหรับเป็นการศึกษาโดยเฉพาะ เพื่อสร้างเยาวชน จึงได้พูดเรื่องพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ในฐานะเป็นสิ่งที่สร้างสรรค์เยาวชน แต่ได้มองเห็น คำว่าพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ หรือคำอธิบายอย่างที่มีกัน

อยู่นั้น เขาวงชนก็ส่ายหน้า ด้วยความไม่เข้าใจ หรือว่าด้วยความไม่พอใจ เพราะเห็นว่า จะไม่มีประโยชน์อะไรแก่ตน จึงจำเป็นที่จะต้องหาคำอธิบาย ชนิดที่เขาจะพอใจ หรือจะยอมรับได้ ในที่สุด มองเห็นว่า ใจความอันสำคัญของคำว่า พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ นี้แหละ จะเป็นเครื่องช่วยได้

ทีนี้ ใจความสำคัญของคำว่าพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ก็มีหลายอย่าง เช่นเราเคยพูดกันถึง เรื่องความสะอาด ความสว่าง ความสงบ ว่าเป็นใจความสำคัญของคำว่า พระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ อย่างนี้ก็ยังคงเกินไป สำหรับเขาวงชนจะเข้าใจ จึงมองไปในทางที่ให้ลดต่ำลงมา ในที่สุดก็พบว่า ความหมายทั้งหมดของคำว่า พระพุทธเจ้านั้น มันเกี่ยวกับความรู้ เช่นเดียวกับ ความหมายของพระธรรมนี้ มันเกี่ยวกับการปฏิบัติให้ได้ และความหมายของพระสงฆ์นั้น อยู่ที่ทำให้เข้ากันได้

สำหรับคำว่า “พระพุทธเจ้า” หมายถึงความรู้ที่ท่านทั้งหลายก็พอจะเข้าใจได้ เพราะได้ยินได้ฟังอยู่ทั่วๆ

ไปว่า คำว่าพุทธะแปลว่าผู้รู้ แม้จะขยายความออกไปเป็น
ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน ใจความสำคัญก็ยังอยู่ที่ ความเป็นผู้รู้
นั่นเอง

ส่วน “พระธรรม” นั้น เป็นหลักปฏิบัติ ไม่มีการ
ปฏิบัติ ก็ไม่มีพระธรรม ความรู้เฉยๆ ก็รวมอยู่ในคำว่า
“พุทธะ” ฉะนั้น พระธรรม จึงเหลืออยู่แต่ การปฏิบัติให้ได้
ให้ประกอบอยู่ด้วยธรรม จึงถือเอาการปฏิบัติให้ถูกต้องนี้
เป็นความหมายของคำว่าพระธรรม

ส่วน “พระสงฆ์” นั้น แปลว่าหมู่ การที่อยู่กัน
เป็นหมู่ได้ต้องเข้ากันได้ เข้ากันไม่ได้ ก็ไม่มีทางที่จะเป็น
หมู่ได้ เมื่อพิจารณาถึงพระวินัย หรือธรรมะใดๆ ก็ตาม
ที่เกี่ยวกับพระสงฆ์แล้ว ก็เห็นได้ว่า เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับ
การทำให้เข้ากันได้ ให้อยู่กันได้ ใหรรวมกันได้ เป็นหมู่
นั่นเอง จึงถือเอาความหมายของคำว่าพระสงฆ์นี้ ว่า
ได้แก่ การทำให้เข้ากันได้ ซึ่งพูดตามธรรมดาสามัญ ก็คือ
ความสามัคคี

ทีนี้ จะพูด เรื่องความรู้ ให้ละเอียดละออออกไป

ก็เลยถือเอาคำว่า พุทธศาสตร์ จะถือเอาการปฏิบัติให้ได้
ก็ถือเอาคำว่า ธรรมศาสตร์ จะถือเอาการทำให้เข้ากันได้
ก็ถือเอาคำว่า สังฆศาสตร์ คำว่า ศาสตร์ ในที่นี้ หมายถึง
ความหมายตามตัวหนังสือแท้ๆ คือหมายถึงศาสตรา ที่มี
คม ที่จะตัดปัญหาใดๆ ได้ ไม่ใช่หมายถึงศาสตร์ ที่แปลว่า
ความรู้เพื่อเจ้อ ที่กำลังเพื่อยู่ในโลก ศาสตรนั้น ศาสตรนี้
ไม่รู้จัก ก็สิบ ก็ร้อยศาสตร์ ก็ช่วยอะไรไม่ได้ เพราะมันไม่
เป็นศาสตรา ที่จะตัดปัญหานั้นเอง

นี่เรามีคำว่า “พุทธศาสตร์” สำหรับตัดปัญหา
เกี่ยวกับความไม่รู้ หรือรู้ผิด ถือเอาความหมายของคำว่า
“ธรรมศาสตร์” นี่ก็คือ การปฏิบัติให้ได้ และโดยเฉพาะ
สิ่งที่จำเป็นหรือควรจะปฏิบัติ เดียวนี้มีปัญหาอยู่ในโลกก็
คือ รู้แล้วก็ปฏิบัติไม่ได้ และถือเอาความหมายของคำว่า
“สังฆศาสตร์” นั้น เป็นเครื่องตัดปัญหา ของการที่ร่วมมือ
กันไม่ได้ โลกนี้ไม่มีการร่วมมือ เพื่อจะสร้างสันติภาพ มี
แต่จะร่วมมือกันทำลายสันติภาพ คือร่วมมือกันเป็นหมู่ๆ

เป็นพวกๆ สำหรับจะยื้อแย่งประโยชน์ส่วนใหญ่มาเป็น
ของพวกของตัว อย่างนี้ก็เรียกว่า ไม่ได้ร่วมมือกันเพื่อ
สร้างสันติภาพในโลก

เราต้องการความร่วมมือกัน ความเข้ากันได้
ความสามัคคีกัน ในลักษณะที่เรียกว่า “สัตว์ทั้งหลายเป็น
เพื่อนทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกันทั้งหมดทั้งสิ้น” นี้
มาเป็นหลักสำหรับการร่วมมือกัน การกระทำได้อย่าง
นี้ก็เรียกว่าสังฆศาสตราคือศาสตราที่จะตัดปัญหา ใน
การที่มนุษย์รักใคร่กันไม่ได้ แม้ในหมู่พุทธบริษัท ก็ดูให้
ดี ก็ยังเข้ากันไม่ได้ ยังแบ่งเป็นพรรค เป็นพวก เป็นนิกาย
แม้แต่ในนิกายเดียวก็ยังอิจฉาริษยากัน ไม่มีลักษณะแห่ง
สังฆศาสตร์อยู่ในนั้น จึงเป็นสิ่งที่ต้องพิจารณา

แต่ว่าเดี๋ยวนี้ เราพูดกันถึงเรื่องเขาวชน ต้องการ
จะสร้างเขาวชน ต้องการจะมอบเครื่องมือที่วิเศษที่สุด
ให้เขาสร้างตัวเอง สำหรับเป็นอนุชนพวกอภิชาติบุตร
คือเจริญด้วยคุณธรรมยิ่งๆ ขึ้นไปกว่าที่แล้วมา ก็ให้สิ่งที่

เรียกว่า พุทธศาสตร์ คือความรู้ที่ถูกต้องและเพียงพอ
แล้วก็ให้ ธรรมศาสตร์คือวิธีการปฏิบัติที่ปฏิบัติให้
ได้จริงๆ ในสิ่งที่มนุษย์จะต้องปฏิบัติ โดยเฉพาะก็คือ
ความดับทุกข์ และให้สังฆศาสตร์ ในฐานะเป็นศาสตรา
ตัดปัญหาที่เขาไม่สามัคคีกัน

ดังนั้นจึงหวังว่า นี่จะเป็นพุทธศาสนา ที่เขาวชน
จะยอมรับได้ หรือว่า นี่จะเป็นสรณาคมณฺ์ ที่เขาวชนจะ
ยอมรับนับถือได้ เพราะว่าเราจะมัวบอกเขาแต่ให้ท่อง
พุทฺธัง สรณัง คัจฉามิ ัมมมัง สรณัง คัจฉามิ สังฆัง สรณัง
คัจฉามิ นี่ เขาคงไม่เอาแน่ และเขาก็ยอมรับไม่ได้ คือ
รู้สึกเอียน เช่นเดียวกับเขาวชนหัวหงอกหัวล้านทั้งหลาย
ก็เอียนต่อคำว่า พุทฺธัง สรณัง คัจฉามิ ที่ไม่รู้ความหมาย
นี่ เต็มทีแล้ว นี่ขอให้สนใจความหมายของ พระพุทฺธ
พระธรรม พระสงฆ์ ในลักษณะที่จะสำเร็จประโยชน์ได้
มองเห็นได้ ปฏิบัติได้ เช่นเดียวกับเขาวชนนี้บ้างเถิด

เมื่อพูดถึงพระพุทธเจ้าแล้ว ก็ให้หมายถึงความรู้
ที่จำเป็น ที่ถูกต้องและเพียงพอ เมื่อพูดถึงพระธรรม ก็

ขอให้ปฏิบัติให้ได้ เมื่อพูดถึง พระสงฆ์ ก็ขอให้ประพฤติ
กระทำ ชนิดที่ให้เข้ากันได้ เป็นเพียงสงฆ์เดียวในโลกนี้
คือหมู่เดียวในโลกนี้

พระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้แล้วทรงเปิดเผย สิ่ง
จำเป็นแก่มนุษย์ เป็นความรู้ที่มีค่าสูงสุด และท่านก็
มิได้ประสงค์อะไรจากเรา ท่านไม่ได้เรียกร้องอะไรจาก
เรา พระพุทธเจ้าท่านไม่ได้เรียไร ท่านไม่ได้คิดค่าป่วยการ
ฉะนั้น คงเป็นที่ถูกใจเยาวชนว่า ท่านให้ความรู้อย่าง
บริสุทธิ์ใจ ไม่ใช่เรื่องแลกเปลี่ยนอะไร และถึงกับว่า ท่าน
ต้องการแต่เพียงว่า ให้คนทั้งหลายเหล่านั้นรีบปฏิบัติ เพื่อ
ช่วยตัวเอง ไม่ได้เรียกร้องอะไรเพื่อตัวท่าน เพื่อพระองค์
ของท่าน เยาวชนคงจะไม่รังเกียจพระพุทธเจ้า

พระธรรมก็คือศาสนาของพระองค์ มัวพูดแต่
คำว่า ศาสนา จนรู้สึกจะเอียนกันไปหมดแล้ว ควรจะ
พูดถึงคำว่า “สิ่งที่จำเป็นแก่มนุษย์ สำหรับจะอยู่เป็น
ผาสุก” หรือเป็นพระธรรมอย่างกับพระเจ้า ในศาสนาที่
เขามีพระเจ้า เพื่อจะช่วยเหลือคนให้อยู่อย่างมีชัยชนะ เหนือ

ปัญหาทั้งปวง พระธรรมหรือพระเจ้านี้ ก็ไม่ได้เรียกร้องอะไรจากเรา นอกจากจะเรียกร้องว่า “ท่านทั้งหลายจงรีบปฏิบัติเถิด เพื่อความรอดของท่านเอง พระเจ้าก็ไม่ได้เรียไร ไม่ได้คิดค่าป่วยการ มีแต่ขอรับรองให้ทุกคนปฏิบัติเพื่อช่วยตัวเองให้รอด”

สำหรับพระสงฆ์นั้นเล่า ก็เป็นผู้ที่ได้ปฏิบัติจริงอย่างที่เราเรียกว่า ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ ปฏิบัติเป็นธรรม ปฏิบัติสมควรแก่การดับทุกข์ ท่านปฏิบัติได้ผลแล้ว ก็สืบวิธีปฏิบัตินี้มา จนถึงเรา ในที่นี้ ไม่ได้ถึงสืบตัวหนังสือตัวอักษร เช่น พระไตรปิฎก เป็นต้น แต่ถึงถึงการสืบอายุการปฏิบัติ มาถึงพวกเรา แล้วท่านพระสงฆ์เหล่านี้ ก็ไม่ได้เรียกร้องอะไร ไม่ได้คิดค่าป่วยการ พระสงฆ์ท่านไม่ได้เรียไร ไม่ได้คิดค่าตอบแทนใดๆ จึงหวังว่า เขาวงชนคงจะพอใจในพระสงฆ์

รวมกันแล้วเป็น พระพุทธรูป พระธรรม พระสงฆ์ ก็คงจะเป็นสรณาคมน์ ที่เขาวงชนรับเอาได้ ถ้าจะสอนให้เขาท่องว่า พุทธัง สรณัง คัจฉามิ เป็นต้น ก็ต้องให้เขา

รู้ความจริงทั้ง ๓ ประการนี้ แล้วก็ให้รับเอาได้ คือให้เข้าถึงเนื้อในของศาสนานั้นเอง เยาวชนเขายังไม่เข้าถึงหัวใจของพระศาสนา แล้วจะให้เขาชอบใจพระศาสนานั้น มันเป็นเรื่องความเข้าใจผิดของคนแก่ เราจะต้องถือว่า เยาวชนไม่สนใจพระพุทธศาสนา นี่เป็นความผิดของคนแก่ที่ไม่ได้มอบหมายให้ ไม่ได้สอนให้ ไม่ได้ชี้แจง แล้วก็มีแต่เปลือกของศาสนา หุ้มห่อศาสนาอยู่มากเกินไป พอเขาไปแตะต้องในส่วนที่เป็นเปลือกเข้า มันก็ชะงัก และถอยหลัง

เมื่อนึกมาถึงตอนนี้ ความคิดมันเกิดขึ้นมาในจิตใจ หมู่นี้ไม่ค่อยสบาย นอนมาก ก็ทำให้มีโอกาสด่างกลอน เมื่อคิดถึงข้อนี้ ก็แต่งกลอนขึ้นมาได้บทหนึ่ง เรียกว่า มังคุณุธรรมะ มีใจความว่า

ไอ้จ้อหนึ่ง	กัณมังคุณ	ทั้งเปลือกฝาด
มันอาละวาด	ขว้างทิ้ง	กลิ้งหลุนหลุน
ไอ้จ้อหนึ่ง	มีปัญญา	รู้ค่าคุณ
หยิบ บี ดุน	กินเนื้อใน	ชื่นใจถึง

คนโง่จับ	ศาสนา	ร้องว่าฟาด
ก็อาละวาด	โกรธใจ	คล้ายผีสิง
สัตว์บุรุษ	ชุดพระธรรม	ได้ความจริง
ดื่มธรรมยิ่ง	ดื่มสุข	ทุกวันกิน
ลิงหรือคน	ก็วิกล	ได้ด้วยกัน
กลืนลูกมัน	ก็กลืนคล่อง	ไม่ต้องฝืน
กลืนทั้งเปลือก	ตาเหลือก	ตายทั้งยืน
กลืนเนื้อใน	ชื่นมื่น	รื่นเริงธรรม

นี่คือคำกลอนที่นึกได้ ลิงตัวหนึ่ง กัดมังคุดแค่เปลือก ฟาด แล้วก็ขว้างทิ้งไป ไล่ลิงฉลาดมันไม่กัด มันบิ แล้วมันก็ดูนเอาเนื้อในออกมากิน อาการอย่างนี้ ก็มีอยู่ในหมู่มนุษย์นี้เอง คนโง่จับศาสนา ขอรัก ใช้คำว่าจับสำหรับคนโง่ มันจับศาสนาทั้งเปลือก มันก็ฟาด แล้วมันก็เลยขว้างทิ้ง ไม่สนใจพระศาสนาเลย แล้วโกรธหรือเกลียดสิ่งที่เรียกว่าศาสนา เพราะมันฟาดเหมือนกับเปลือกมังคุด แต่สัตว์บุรุษนี้ เขาทำอย่างลิงตัวที่สอง หยิบมาแล้วก็บิ แล้วก็ดูน กินเนื้อใน มันก็เลยยิ่งกิน ก็ยังมีความสุขสบายใจ

แต่ดูให้ดีว่า ทั้งคนและทั้งสิ่งนี้ มันอุตริวิตถาร ได้ทั้ง ๒ อย่าง คือ กินเป็นก็มี กินไม่เป็นก็มี แล้วจะให้ กินกันทั้งเปลือก นี่มันเป็นสิ่งที่เป็นไปไม่ได้ เราจึงต้อง ทำให้เป็นเนื้อใน สำหรับเขาวชนเขาจะเข้าใจได้ และกินได้ เหตุฉะนั้น จึงได้ถือเอาความหมายของคำว่า พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ในลักษณะที่จะเป็นเนื้อใน ที่เขาวชน จะรับเอาได้ ว่าพระพุทธเจ้านั้น คือความรู้ที่จำเป็น ที่ ถูกต้องและเพียงพอ พระธรรมนั้น เป็นการปฏิบัติที่สำเร็จ ประโยชน์ในการปฏิบัติ และพระสงฆ์นั้น คือการทำให้ เข้ากันได้สำหรับทุกคน เป็นเพื่อนทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกัน ร่วมกันเรียน ร่วมกันทำ ร่วมกันได้รับผลของ การทำ

นี่ ขอให้เข้าใจว่า อาตมามีความมุ่งหมายอย่าง นี้ ในการที่จะยื่นพระรัตนตรัยให้แก่เขาวชน ใน ลักษณะที่เขาจะรับได้ เป็นพระรัตนตรัย ที่อาจจะอยู่กับ เราได้ คืออยู่ที่เนื้อที่ตัว ที่การปฏิบัติของเราได้จริง เป็น พระรัตนตรัยที่จะช่วยให้สร้างเขาวชนได้ เป็นเขาวชน

อภิชาตบุตร แล้วก็เหมาะแก่การที่จะแก้ปัญหา ในยุค
ปรมาณู ซึ่งอะไรๆ มันก็เร็วอย่างกับวิ่งไปเสียหมด จะมัว
อืดอาด เนือยชาอยู่นั้น มันไม่ได้

ที่แล้วมามันพิสูจน์ความล้มเหลว ของการสั่ง
สอนศีลธรรม หรือการมีศีลธรรม เราจึงต้องปรับปรุง
ใหม่ ให้พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ มาอยู่ในวิสัยที่
เยาวชนจะรับเอาได้ และให้มาอยู่ ในลักษณะที่เรียก
ว่าศาสตร์ คือของมีคม ที่จะตัดปัญหา อันยุ่งยาก
นั้นได้ และเมื่อเราถือเอาความหมายอย่างนี้ มันกลายเป็น
เป็น ได้หัวใจของทุกศาสนาเอามารวมกัน จะเป็นของ
ศาสนาคริสต์น หรือของศาสนาฮินดู หรือของศาสนา
อะไรก็ตาม แต่ละศาสนามีสิ่งที่เรียกว่า ตริเอกานุภาพ
คืออานุภาพ ๓ อย่าง ที่เอามารวมปนเข้าเป็นอัน
เดียวกัน เช่น พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์, พระพรหม
พระนารายณ์ พระอิศวร, หรือว่า พระบิดา พระบุตร
พระจิตของคริสต์น ก็ล้วนแต่มีความหมายอย่างนี้
ตริเอกานุภาพของทุกศาสนา มารวมกันเป็นศาสตร์

สำหรับจะตัดปัญหาของมนุษย์เรา แล้วขอให้เขาวชน
เข้าใจเรื่องนี้ มันก็จะสำเร็จประโยชน์ได้ ตามที่เรามุ่งหมาย

เรื่องเกี่ยวกับพระพุทธเจ้า ได้กล่าวแล้ว ในการ
บรรยายครั้งที่แล้วมา วันนี้จึงถึงโอกาสที่จะพูดกันเรื่อง
พระธรรม หรือธรรมศาสตร์

อาวูธ ๓ ๕๓

- พุทธศาสตร์ เป็นอาวูธสำหรับตัดความโง่
- ธรรมศาสตร์ เป็นอาวูธสำหรับตัดความเหลวไหล
ปฏิบัติไม่ได้
- สังขศาสตร์ ก็เป็นอาวูธสำหรับตัดความเห็นแก่ตัว
ร่วมมือกันไม่ได้ รักกันไม่ได้

เราจึงเรียกพระรัตนตรัยนี้ ในลักษณะที่เป็นเอกวจนะ

คือคำว่า รัตนตุนย -หมวด ๓ ๖แห่งรัตนะ

ไม่ได้พูดว่า “รัตนานิ” คือรัตนะทั้งหลาย

ถ้ายังแยกกันอยู่เป็นรัตนะหนึ่งๆ แล้ว จะไม่สำเร็จประโยชน์

นี่คล้ายๆกันอยู่เป็นรัตนะหนึ่งๆ แล้ว จะไม่สำเร็จประโยชน์

สามรัตนะเป็นรัตนะเดียว อย่างที่ศาสนาไหนๆ

เขาก็เรียกกันว่า “ตรีเอกานุภาพ”

อานุภาพสามที่รวมกันเป็นอันเดียว จึงจะสำเร็จประโยชน์

๓ ตรีรัตนศาสตร์แยกกันไม่ได้

ในชั้นแรกนี้ ก็จะให้อธิบายถึงข้อที่ว่า ศาสตร์ทั้ง ๓ นี้ ไม่อาจจะแยกจากกัน เป็นอาวุธ ๓ ชนิด ที่จะแยกกันไม่ได้

- พุทธศาสตร์ เป็นอาวุธสำหรับตัดความโง่
- ธรรมศาสตร์ เป็นอาวุธสำหรับตัดความเหลวไหล ปฏิบัติไม่ได้
- สังคมศาสตร์ ก็เป็นอาวุธสำหรับตัดความเห็นแก่ตัว ร่วมมือกันไม่ได้ รักกันไม่ได้

นี่โดยส่วนทั่วไปแล้วจะเห็นว่า ศาสตร์ทั้ง ๓ นี้ ไม่อาจจะแยกกันได้ เราจึงเรียกพระรัตนตรัยนี้ ในลักษณะที่เป็นเอกวจนะ คือคำว่า รตนตฺตยํ -หมวด ๓ แห่งรัตนะ ไม่ได้พูดว่า “รตนานิ” คือรัตนะทั้งหลาย ถ้ายังแยกกันอยู่เป็นรัตนะหนึ่งๆ แล้ว จะไม่สำเร็จประโยชน์ นี่กล้าทำทายเป็นอย่างนี้ ต้องมารวมกันเข้า เป็นรัตนะเดียว สามรัตนะเป็นรัตนะเดียว อย่างที่ศาสนาไหนๆ เขาก็เรียกกันว่า

“ตรีเอกานุภาพ” อานุภาพสามที่รวมกันเป็นอันเดียว
จึงจะสำเร็จประโยชน์

วันนี้ พูดเรื่องธรรมศาสตร์ ก็จะชี้ให้เห็น ข้อที่เกี่ยว
กับพุทธศาสตร์อย่างไร โดยละเอียด แม้ว่าพุทธศาสตร์
กับธรรมศาสตร์ ไม่ใช่ของอย่างเดียวกัน แต่ก็ต้องอยู่
ด้วยกัน เนืองอยู่ด้วยกัน แยกกันไม่ได้ ถ้าแยกกันก็จะไร้
สมรรถภาพ หรือว่าไร้คุณค่าลงไปทีเดียว พูดง่ายๆ ว่ามี
แต่ความรู้ แล้วก็ปฏิบัติไม่ได้ตามความรู้ ก็ไม่มีประโยชน์
อะไร

พุทธศาสตร์ ความรู้ ธรรมศาสตร์ การปฏิบัติ
ต้องแฝดกันอยู่ อย่างที่เรียกโดยสำนักนวนธรรมะชั้นสูง
ว่า อนันตริยะ หรือ อนันตริกะ คือ อาการที่สมาธิกับ
ปัญญานั้น แยกกันไม่ได้ ถ้าแยกสมาธิออกไป ปัญญา
ทำงานไม่ได้ ถ้าแยกสมาธิออกไป ปัญญาไม่มีกำลัง
ฉะนั้น ในขณะแห่งการบรรลุธรรม หรือบรรลุญาณชั้น
ใดชั้นหนึ่งนั้น สมาธิกับปัญญานั้นจะต้องเป็นอนันต

ริยะต่อกัน คือแฝดติดกันอยู่ อันหนึ่งเป็นกำลัง อัน
หนึ่งเป็นแสงสว่าง หรือเป็นการกระทำให้แจ้ง แล้วการ
ควบคุมให้กระทำเช่นนั้น อยู่ได้นั้น ก็เป็นศีลอยู่ในตัวเอง
โดยอัตโนมัติ ฉะนั้นเราจะพูดได้ว่า ศีล สมาธิ ปัญญา นี้
จะเป็นอนันตริยะต่อกัน คือแฝดติดกันอยู่ แยกกันไม่ได้
พุทธศาสตร์กับธรรมศาสตร์ ก็มีลักษณะอาการอย่างนี้
แล้วก็เนื่องไปถึงสังคมศาสตร์ด้วย

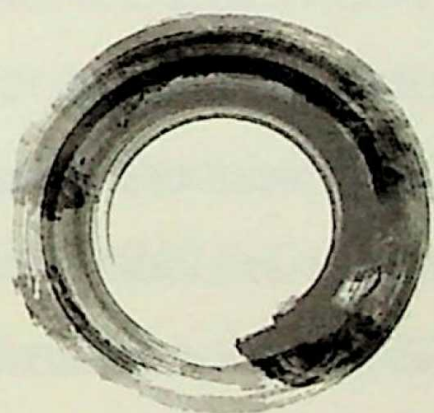
ถ้าจะช่วยให้จำง่ายในข้อนี้ ก็ขอให้นึกถึงคำว่า
“วิชาจรณสัมปันโน” พระพุทธเจ้าทรงถึงพร้อมด้วย
วิชาและจรณะ การประพฤติการกระทำ เนืองติดกันอยู่
กับการรู้แจ้ง ถ้าแยกกันมันก็มีไม่ได้ เพราะเป็นอนันตริยะ
ต่อกัน

เราจะมองดูตัวอย่าง เช่น ศีลธรรม ที่เป็นตัวพุทธ-
ศาสตร์ คือเป็นความรู้นั้น ครูอาจารย์ให้เด็กๆ เขาจดไว้ใน
สมุด แล้วมันก็อยู่ในสมุด ไม่ออกมาเป็นการปฏิบัติ
เพราะว่าต้องการเพียงแต่ตอบคำถามให้ได้ในเวลาสอบไล่

ได้คะแนนก็พอแล้ว ฉะนั้น พุทธศาสตร์ที่จดไว้ในสมุด
ของเด็กๆ นั้น ก็ไม่มีโอกาสที่จะปฏิบัติ

ถ้าจะเรียกว่ามีปฏิบัติกันบ้าง ก็เป็นเพียงระเบียบ
ทางมรรยาทธรรมดาสามัญเหลือเกิน ที่ก็รู้ๆ กันอยู่แล้ว
ไม่ต้องพูดกันอีก ทั้งที่โรงเรียนหรือที่บ้านก็ตาม มรรยาท
เล็กๆ น้อยๆ ที่ปฏิบัติอยู่ อย่างนี้มันไม่พอ ที่จะเป็
นธรรมศาสตร์ สำหรับตัดปัญหาเกี่ยวกับการปฏิบัติ ดัง
นั้นเราจะต้องมีการปฏิบัติ ที่ถึงระดับของการปฏิบัติ
จะเรียกว่าพิเศษก็ได้ คือให้มันเกิดประโยชน์ได้จริง อย่า
ทำสักว่าตามธรรมเนียมหรือตามประเพณี ซึ่งไม่ค่อยจะรู้
ความหมาย

นี่ขอให้ดูให้ดีว่า เยาวชนของเรา
กำลังตกอยู่ในลักษณะอย่างนี้ เขามีข้าวแล้วกินไม่ได้
หรือว่ากินแล้วมันไม่ย่อย หรือว่าย่อยแล้ว
มันดูดซับเอาไว้แต่ส่วนที่เป็นพิษแก่จิตใจ
จึงต้องแก้ปัญหานี้ เรื่องนี้กันเสียใหม่
คือทำให้มีความรู้ที่ถูกต้องและเพียงพอ
แล้วก็ปฏิบัติให้ได้จริง

พิจารณาอุทกทัศน์ของ ธรรมศาสตร์สำหรับเยาวชน

ทีนี้ ก็จะดูกันต่อไปว่า ธรรมศาสตร์สำหรับเยาวชนนั้น จะมีแนวหรือว่าทิวทัศน์ หรือว่าปริทรรศน์กันอย่างไร

ในชั้นแรกนี้ อยากจะให้ดูว่า พุทธศาสตร์มิใช่ธรรมศาสตร์ มิใช่สังฆศาสตร์ ธรรมศาสตร์ก็มีใช้พุทธศาสตร์มิใช่สังฆศาสตร์ และสังฆศาสตร์ก็มีใช้พุทธศาสตร์และมีใช้ธรรมศาสตร์ คือให้เห็นหน้าที่ที่ต่างกันโดยชัดเจน แยกกันโดยนัยยะ หรือโดยทฤษฎี เช่น พระไตรปิฎก ก็จะต้องเรียกว่าเป็นพุทธศาสตร์ เป็นประมวลของพุทธศาสตร์ ต่อเมื่อนำมาปฏิบัติ กำจัดทุกข์ได้ จึงจะเป็นธรรมศาสตร์ ก็เลยกลายเป็นการปฏิบัติไป มีระบอบปฏิบัติเกิดขึ้นจริงๆ เป็นการปฏิบัติที่ช่วยการปฏิบัติกันเป็นชั้นๆ อย่างถูกต้อง ตามธรรมสัจจะของสิ่งนั้นๆ เรียกอย่างสมัยนี้ ก็ต้องเรียกว่า ความถูกต้องตามเทคนิค คือความจริงของความสำเร็จประโยชน์ ของเรื่องนั้นๆ

ที่นี่ จะต้องดูว่า แม้ที่สุดแต่เรื่องจำเป็น ในบ้านเรือน
ในครอบครัว เราก็ยังทำกันไม่สมบูรณ์ ไม่ครบถ้วน ความรู้
ทั้งหลาย ที่เป็นประเภทศิลปศาสตร์ เรื่องทำมาหากิน
เรื่องรู้หนังสือ เรื่องอนามัย เรื่องการบ้านการเมืองนี้ ก็ยัง
ปฏิบัติได้ไม่ครบถ้วน ถ้าเป็นเรื่องทางธรรมะ เป็นวิญญูญาณ
ศาสตร์ เป็นมโนธรรมอย่างนี้ ก็ยังไม่ครบถ้วน

ขอให้ทบทวนรายการ ในการบรรยายครั้งที่ ๖
แยกแยะดูทีละอย่าง ก็จะยิ่งเห็นความไม่ครบถ้วน แม้ใน
เรื่องของชาวบ้านแท้ๆ ก็ยังไม่ครบถ้วน ไม่ได้รับประโยชน์
จากการปฏิบัติ จึงหันไปหาประโยชน์ทางลัด ที่เรียกว่า
คอร์ปชั่น เมื่อไม่ได้ ก็กระโดดอาชญากรรม

นี่แหละ คือเรื่องที่เป็นปัญหา มันมีอาการเหมือนกับ
ว่ามีข้าว แล้วไม่ได้กิน หรือกินไม่ได้ มันจะเป็นอย่างไร
เรามีข้าว แล้วก็ไม่ได้กิน หรือว่ามันกินเข้าไปไม่ได้ นี่
เหมือนกับที่เรามีความรู้ แล้วก็ไม่ได้ปฏิบัติ หรือว่าข้าวที่กิน
เข้าไปแล้วมันไม่ย่อย มันก็จะทำให้ถึงตายได้ นี่ความรู้มัน
เมื่อเขาใช้มันผิด มันก็กลับฆ่าคนที่มีความรู้นั้นเอง หรือว่า
กินได้ กินแล้วย่อยได้ แต่มันดูดซึมเอาไปแต่ส่วนที่เป็นพิษ

ส่วนที่จะบำรุงร่างกายให้เจริญงอกงามนั้น มันดูดซึมเข้าไปไม่ได้ วิชาความรู้ที่สอนกันอย่างโง่เขลา ทำให้เด็ก ๆ ดูดซับเข้าไปแต่ส่วนที่เป็นพิษ ส่วนที่เป็นประโยชน์ไม่ได้รับ

อย่างตัวอย่าง เช่นว่า สอนเรื่องเพศศึกษา อย่างเช่นชิงสุกก่อนห่าม เป็นความโง่เขลาของระเบียบการสอนนี้ เด็ก ๆ ก็ดูดซับเอาความรู้เรื่องเพศศึกษานั้นแต่ในส่วนที่เป็นอันตรายแก่จิตใจ ทำให้ชิงสุกก่อนห่าม เป็นต้น ความรู้ที่มุ่งหมายจะให้ได้รับนั้น เขาไม่ดูดซับเข้าไป ลองให้อ่านหนังสือประเภทนี้เถอะ จะติดอยู่ในใจของเด็ก ๆ แต่ส่วนที่มันส่งเสริมกามารมณ์ ส่วนที่เป็นวิชาความรู้แท้จริง ไม่ได้ติดอยู่ในใจของเขาเลย อย่างนี้ก็เรียกว่า กินเข้าไป แล้วก็ย่อยได้ แล้วก็ดูดซับเอาไว้แต่ส่วนที่เป็นพิษแก่จิตใจ

นี่ขอให้ดูให้ดีๆ เยาวชนของเรากำลังตกอยู่ในลักษณะอย่างนี้ เขามีข้าวแล้วกินไม่ได้ หรือว่ากินแล้วมันไม่ย่อย หรือว่าย่อยแล้ว มันดูดซับเอาไว้แต่ส่วนที่เป็นพิษแก่จิตใจ จึงต้องแก้ปัญหา เรื่องนี้กันเสียใหม่ คือทำให้มีความรู้ที่ถูกต้องและเพียงพอ แล้วก็ปฏิบัติให้ได้จริง

การที่ขาดการปฏิบัตินี้ มันก็ไม่มีประโยชน์ แม้
ความรู้ที่มันเพื่อไป ก็ยังเรียกว่าขาดการปฏิบัติอยู่นั่นเอง
เดี๋ยวนี้การศึกษาในโลกนี้ ยิ่งเป็นการศึกษาที่ไม่ตรงกับ
เรื่องของมนุษย์ เป็นความรู้เพื่อ เรียกว่าการศึกษาสูญเปล่า
การศึกษานี้ ยังมีเท่าไรก็ยิ่งทำให้โลกนี้ให้วุ่นวาย เป็น
วิกฤตการณ์มากขึ้นเท่านั้น แล้วก็ได้เป็นอย่างนั้นอยู่จริง ๆ
คือว่าโลกกำลังเจริญอยู่ด้วยศาสตร์ทั้งหลาย ตามแบบ
ของชาวโลก จนไม่รู้ว่าที่ศาสตร์ นับกันแล้วก็นับไม่ไหว
ลงท้ายว่า -sophy บ้าง -mony บ้าง -logy บ้าง -science
บ้าง อะไรต่าง ๆ นานา ก็ไม่ได้ทำให้โลกดีขึ้นในทาง
สงบสุข มีแต่ความวุ่นวายมากขึ้น นี่เรียกรู้เพื่อ มัน
ก็ไม่ได้ช่วยอะไรได้ ก็ยังคงเป็นลักษณะของการขาดการ
ปฏิบัติ อยู่นั่นเอง ฉะนั้น ควรจะพิจารณาดูกันเสียใหม่
ให้ดีกว่า

เราจะต้องทำให้รู้ ให้เข้าใจ ในเรื่องของศาสตร์
ทั้งสอง ศิลปศาสตร์นั้นเพื่ออาชีพ มีอยู่มากมาย วิทยาศาสตร์
นี้ เป็นเรื่องความรู้ที่ไม่เกี่ยวกับอาชีพ คือไม่ได้

เพื่อร่างกาย แต่เพื่อจิตใจ คือความรู้ทางธรรมะ หรือทาง
วิญญาณนั่นเอง นี่ทำลงไปให้รู้ จนสำเร็จประโยชน์ ทั้งใน
ส่วนศิลปศาสตร์ และในส่วนวิญญาณศาสตร์ จะได้ชื่อว่า
ไม่ขาดการปฏิบัติในส่วนนี้

การทำการค้นคว้าในทางทฤษฎีนั้น ไม่ใช่ธรรม-
ศาสตร์ โลกนี้ทำกันมากแต่เพียงในส่วนนี้ เป็นการค้นคว้า
เพื่อความรู้ทางทฤษฎี จนทฤษฎีต่าง ๆ มันก็เฟื่องในโลกล

ความรู้ที่จะเป็นพุทธศาสนานั้น มันต้องเป็นความ
รู้ที่ใช้ดับทุกข์ได้ ขอให้แยกออกจากกัน เมื่อมีแต่ความรู้
ไม่มีการปฏิบัติ คือ ขาดการปฏิบัติเสียแล้ว ความรู้ก็ไม่มี
ประโยชน์อะไร เพราะฉะนั้นจึงไม่มีการบรรลुธรรมะใน
พระพุทธศาสนาที่เรียกว่าเป็นพระโสดาบันบ้าง สกิทาคามี
บ้าง อนาคามีบ้าง มีไม่ได้ คือ ไม่มีการรู้ตามพระพุทธเจ้า
หรือไม่รู้พระธรรมตามพระพุทธเจ้า เพราะว่ามันขาดการ
ปฏิบัติ ยุคปัจจุบันนี้เป็นอย่างนี้ ไม่มีการรู้ตามพระพุทธ-
เจ้า ไม่มีการตรัสรู้ตามพระพุทธเจ้า ไม่มีการได้รับผล
อย่างเดียวกันกับที่พระพุทธเจ้า หรือพระอรหันต์ทั้งหลาย
ท่านได้รับ

สรุปความว่า ยุคนี้พระไตรปิฎก เป็นพุทธศาสตร์ที่เป็นหมัน อยู่เฉยๆ ถ้าเรียกให้ตรงๆ อย่างไม่เกรงใจแล้ว ก็จะพูดว่า เป็นสิ่งที่ตายแล้ว แล้วก็มีคนเอามาพูดถึงอยู่บ้างเท่านั้นเอง การเรียนพระศาสนาเพียงในแง่ของปริยัตินี้ มันเหมือนกับพูดถึงสิ่งที่ตายแล้วเฉยๆ พูดเฉยๆ ไม่เกิดขึ้น ไม่ลุกขึ้นมาสำเร็จประโยชน์ได้

เมื่อพระไตรปิฎกเป็นพุทธศาสตร์ที่เป็นหมัน ธรรมศาสตร์ก็ไม่มี แล้วสังฆศาสตร์จะมีได้อย่างไร นี่แหละคือข้อที่พุทธบริษัท ไม่ร่วมมือกันสืบอายุพระศาสนา โดยแท้จริงได้

ทีนี้มาดูเยาวชนของเรา เขามีการประพฤติกะทำอย่างตัวเป็นเกลียว แต่ว่าทำอะไรก็ไม่ว่า มันไม่เกี่ยวกับการทำให้มนุษย์มีสันติสุข หรือสันติภาพเลยก็ได้ ไปมีการปฏิบัติในสิ่งที่ไม่ใช่พุทธศาสตร์อันแท้จริง เพราะว่าเขาไม่รู้พุทธศาสตร์อันแท้จริง ฉะนั้น ความผิดพลาดมันก็มีมากขึ้น กลายเป็นผู้กระทำผิด แล้วก็มี ความผิดพลาดมากขึ้น ต่อการที่จะสร้างสรรค์สังคมนี้ให้มีความสุข ไม่ต้องพูดถึง

โลกทั้งโลก เพียงแต่สร้างบ้านของตัวเองให้มีความสุข
มันก็ทำไม่ได้

ทีนี้ ข้อต่อไปก็อยากจะเปรียบเทียบกันดูกับสัตว์
เดียรัจฉาน อาตมาก็ยอมด้วยให้เขาได้ว่าอะไรๆ ก็ชอบ
เปรียบเทียบกับสัตว์เดียรัจฉาน เพราะปุณฺณสมัยนี้มัน
หนาเกินไป ถ้าไม่พูดกันแรงๆ ก็ไม่ค่อยจะยอมรับฟัง
หรือไม่เข้าใจ ที่จะเปรียบเทียบกับสัตว์เดียรัจฉานนั้น
ก็มีแง่หน้อยเดียวแหละ คือแง่ที่ว่าสัตว์เดียรัจฉานไม่มี
ปัญหาเกิดขึ้น เพราะว่าสัตว์เดียรัจฉานไม่ก้าวหน้าไปใน
ทางของความคิด อะไรๆๆ มันก็ตายตัวอยู่เพียงเท่านั้น
เพราะฉะนั้น มันจึงมีความสุขในหมู่สัตว์เดียรัจฉาน

มนุษย์นี้ มันอุตริ หรืออะไร ก็แล้วแต่จะเรียก มัน
ก้าวหน้าทางความคิดนึก แล้วมันก็ควบคุมกระแสแห่ง
ความคิดไม่ได้ มันก็เตลิดเปิดเปิงไปตามที่มันจะเป็น
อย่างไร ทีนี้ก็เป็นไปในทางที่ถูกหลอกมากขึ้น แล้วก็ไม่ใช่
มีใครที่ไหนดมาหลอก ความโง่ของตัวเองมันก็หลอก มัน
ก็เจริญไปในทางของกิเลสตัณหา จนมนุษย์นี้มีปัญหา

ไม่มีความสุขเลย จึงเรียกว่า สัตว์เดียรัจฉานที่
ไม่ก้าวหน้าเลย ก็ไม่ได้

ข้อนี้จะต้องระวังกันให้ดี ถึงคำว่า “ก้าวหน้า”
ด้วยเหมือนกัน ถ้าก้าวหน้าไปลงเหวแล้ว ก็อย่าก้าวหน้า
เสียดีกว่า

สัตว์เดียรัจฉานอยู่เป็นสุขได้ เพราะไม่ก้าวหน้า
มองดูแล้ว สัตว์เดียรัจฉานก็มีอะไรๆ ตามสัญชาตญาณ
และโดยอัตโนมัติ ดังนั้น พุทธศาสตร์เท่าที่สัตว์เดียรัจฉาน
จะต้องมี มันก็มีของมัน ธรรมศาสตร์เท่าที่สัตว์เดียรัจฉาน
จะต้องมี มันก็มีของมัน สังคมศาสตร์เท่าที่สัตว์เดียรัจฉาน
จะต้องมี มันก็มีของมัน เพราะฉะนั้น มันได้คะแนน ๑๐๐
คะแนน ในส่วนนี้

ส่วนมนุษย์นี้ มันมีไม่ได้ มันไม่มีสังคมศาสตร์ที่เป็น
ประโยชน์และแก้ปัญหาได้ มันไม่มีพุทธศาสตร์ที่จะแก้
ปัญหาได้ มันไปสร้างพุทธศาสตร์ที่เตลิดเปิดเปิง จนแก้
ปัญหาไม่ได้ จนไม่ใช่พุทธศาสตร์ แล้วก็ไม่มีการศึกษาที่
ถูกต้องเป็นแน่นอน ดังนั้นมันจึงรักกันไม่ได้ เข้ากันไม่ได้

รวมกันไม่ได้ คือไม่มีสังฆศาสตร์นั่นเอง เลยไม่ได้คะแนน
สักคะแนนหนึ่งก็ได้ ถ้าไปเปรียบเทียบกับสัตว์เดียรัจฉาน
ที่มันควรจะได้คะแนนเต็มอยู่ตามปกติ ก็ว่ามันมีความ
ปกติตามธรรมชาติ ตามสัญญาตญาณ และโดยอัตโนมัติ
ของมันเอง นี่แหละแนวที่เราจะต้องพิจารณา มันก็มีอยู่
อย่างนี้ ขอให้ช่วยกันพิจารณาด้วย

เราไม่ต้องการสมมติฐานที่ฟุ้งๆ
เราต้องการสมมติฐานที่เป็นเรื่องจริง
เช่น ความทุกข์มีอยู่จริง ทำไมจะต้องมาใช้วิธีปรัชญาว่า
มันมีความทุกข์อยู่จริง นี่มันโง่เกิน
ที่จะมาต้องใช้หลักปรัชญาลงมติว่า
ความทุกข์นี้ ได้มีอยู่จริง ถ้าทำอย่างนั้น
มันก็ทำอย่างสมมติฐาน มันก็เหมือนกับฟุ้งเรื่อยไป

➤ ธรรมศาสตร์ต้องเล็งถึงการปฏิบัติ

ที่นี้ ก็จะพูดถึงคำคำนี้ คือคำว่า “ธรรมศาสตร์” ซึ่งเป็นหัวข้อที่เราจะพูดกันในวันนี้ ว่าคำว่า ธรรมศาสตร์ นั้น มันมีความหมายว่าอย่างไร หรือเล็งถึงอะไร โดยละเอียดออกไปอีก

๑. คำว่า “ธรรมศาสตร์” นี้ อย่าให้เป็นสักแต่ว่า คำสอน เรามีธรรมศาสตร์กันในความหมายที่ว่าเป็น คำสอน และคำนี้ก็จะมีมาแต่โบราณ ที่เขาเรียกว่าพระคัมภีร์ ธรรมศาสตร์ ในประเทศอินเดีย เอามาใช้ในประเทศไทย หมายถึงวิชากฎหมายมหาวิทยาลัยที่ชื่อว่ามหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์ อย่างนี้เป็นต้น คำว่าธรรมศาสตร์ในที่นี้ ไม่ได้เล็งถึงการปฏิบัติ ไม่ใช่คำเดียวกันกับที่อาตมากำลังจะพูด

ธรรมศาสตร์ชนิดนั้น เป็นความรู้ล้วนๆ ไม่เกี่ยวกับการปฏิบัติ แล้วก็เป็นไปตามขนบธรรมเนียมประเพณี ที่ถือสืบๆ สืบๆ กันมาเป็นปรัมปรา แล้วก็มีลักษณะ

เป็นการบัญญัติไว้สำหรับคนโง่ ไม่ต้องคิด ไม่ต้องวินิจฉัย
อะไร ท่องได้ก็แล้วกัน มีลักษณะเหมือนกับศาสนาที่เขา
วางบทบัญญัติไว้ อย่างไม่ให้วินิจฉัย ไม่ให้พิจารณา ไม่ให้
ใช้เหตุผล ที่เรียกกันว่า dogma ที่มีในศาสนาอื่นที่ไม่เคย
นำมาใช้ในพุทธศาสนาเรา นับว่ายังดีอยู่ เราไม่มีระเบียบ
ปฏิบัติ ชนิดที่ให้ทำไปอย่างมกมายโดยไม่ให้ใช้สติปัญญา
พิจารณา เป็นต้น

๒. ที่นี้ คำว่า “ธรรมศาสตร์” นั้น มันมีกันเสียแต่
ในเพียงสักกว้างมกมาย เป็นธรรมศาสตร์ศักดิ์สิทธิ์ หรือทำ
ตามขนบธรรมเนียมประเพณีเรื่อย ๆ ไป เราไม่หมายถึง
ธรรมศาสตร์อย่างนี้ แต่เราหมายถึงการปฏิบัติ ที่มีเทคนิค
เฉพาะ มีความลับเฉพาะ มีธรรมสัจจะของมันเองโดย
เฉพาะ ที่ว่าจะต้องปฏิบัติ ให้ถูกต้องตามสัจจะของตัว
ธรรมะนั้น ๆ นี่คือธรรมศาสตร์ในที่นี้

รวมความว่าปฏิบัติให้ถูกต้องจนสำเร็จประโยชน์
ในสิ่งที่ต้องปฏิบัติอย่างหนึ่ง หรือว่าในสิ่งที่จำเป็นที่
ไม่ปฏิบัติแล้ว ก็เป็นวินาศกันหมดทั้งโลกก็ได้ และเป็น

สิ่งที่อาจจะปฏิบัติได้ แล้วก็ต้องไม่อยู่ในรูปของสิ่งที่เรียกกันในสมัยนี้ว่า ปรัชญา ที่ถอดรูปออกมาจากคำว่า *philosophy* นี่ทำยุ่ง

เคยอธิบายกันมาหลายหนแล้ว คำว่าปรัชญาในภาษาอินเดียนั้น เป็นความหมายที่ดี คือรู้จริง แต่คำว่า *philosophy* ของฝรั่งนั้น เป็นแต่เพียงสิ่งที่อยากจะรู้ กำลังทำให้รู้ มันไม่มียุติอะไรได้ แต่มันสนุกดีสำหรับการค้นคว้า คำนวณด้วยเหตุผล อย่างไม่มีที่สิ้นสุด จนมนุษย์นี้ติดฝืนปรัชญาชนิดนั้น

แม้ว่าสมัยนี้ จะมีปรัชญาแขนงหนึ่ง ที่เขาเรียกกันว่า *pragmatism* ปรัชญาแห่งการปฏิบัติ พูดยังเป็นวรรณคดีเป็นเวร มากมายเป็นภูเขาเตาเตา เป็นคำอธิบาย คำคำเดียวว่า *pragmatism* คือปรัชญาแห่งการปฏิบัติ พอมาดูเข้าแล้ว มันก็เป็นปรัชญาเพื่อเจ้ออยู่ตามเดิม *pragmatism* แปลว่านิยมการปฏิบัติ จนเอามาทำเป็นรูปปรัชญา เดียวนี้กำลังหลงไหลกันนักในพวกฝรั่ง สำหรับสิ่งที่เรียกว่าปรัชญาแห่งการปฏิบัติ คุยกันใหญ่โต ว่า

เป็นปรัชญาที่ทำให้โลกให้เจริญ ใครไม่รู้ปรัชญานี้ ก็เป็นคนล้าสมัย มีคนปัจจุบันนี้ ตั้งตัวเป็นนักปรัชญาแขนงนี้ อย่าออกชื่อดีกว่า มันจะเป็นเรื่องไม่สมควร แก่พุทธบริษัทเรา ที่จะไปออกชื่อคนนั้นคนนี้ พูดได้แต่เพียงว่า นักปรัชญา *pragmatism* นี้กำลังระบาดในโลก กำลังนับถือกันอย่างหลงใหล แต่เมื่อเอาเข้าจริง เขาก็ไปค้นคว้าพบว่า แม้สมัยกรีกดึกดำบรรพ์โน่น สมัยโสเครติส อริสโตเติลนั้น ก็เคยค้นเรื่องอย่างนี้กันมาแล้ว คือ “วิทยาว่าด้วยการปฏิบัติ” นี้ แต่มันยังน้อยเกินไป มันไม่ถูกอารมณ์ของคนสมัยนี้ เขาจึงมาค้นกันใหม่ แล้วเรียกกันเดี๋ยวนี่ว่า *pragmatism* ใครอยากรู้ก็ไปหาหนังสือเรื่องนี้มาอ่าน แล้วก็จะได้พลอยติดฝิ่น หรือติดเฮโรอีนปรัชญาไปกับเขาด้วย

ถ้าว่าโดยหลักการ มันก็คืออยู่ คือการพิจารณาให้พบผลลัพธ์ที่ควรปรารถนา นับตั้งแต่จุดแรกที่สุด กว่าจะถึงจุดสุดท้าย เรื่องทุกเรื่องมันจะเป็นอย่างนี้ทั้งนั้น คือมันมีจุดตั้งต้นที่สุดที่จะต้องทำให้ถูกต้องแล้วก็ถูกต้องไปตามลำดับ จนถึงจุดสุดท้าย แล้วก็ได้รับผลตามนั้น

แม้แต่ว่าสมมติฐานที่ตั้งขึ้น นี่ก็คือเป็นจุดตั้งต้น แล้วก็
ค้นคว้าไป จนได้ผลตามสมมติฐานที่วาดไว้อย่างไร แต่
ถ้าทำกันอย่างนี้ มันเป็นปรัชญาหมด ไม่มีลักษณะเป็น
วิทยาศาสตร์ ไม่มีลักษณะเป็นพุทธศาสนา ซึ่งมีการ
กระทำอย่างวิทยาศาสตร์ เพราะว่า สมมติฐานนั้น เป็น
เรื่องวาดๆ ฝันๆ เอาเอง

เราไม่ต้องการสมมติฐานที่ฝันๆ เราต้องการ
สมมติฐานที่เป็นเรื่องจริง เช่น ความทุกข์มีอยู่จริง ทำไม
จะต้องมาใช้วิธีปรัชญาว่า มันมีความทุกข์อยู่จริง นี่มันโง่
เกินโง่ ที่จะมาต้องใช้หลักปรัชญาลงมติว่า ความทุกข์นี้
ได้มีอยู่จริง ถ้าทำอย่างนั้น มันก็ทำอย่างสมมติฐาน มันก็
เหมือนกับฝันเรื่อยไป

เราต้องมีความทุกข์จริงๆ เอามาดูกันลงไปจริงๆ
เหมือนกับเอามาใส่ฝ่ามือดูว่า ความทุกข์มันมีอยู่อย่างนี้
แล้วดูลึกลงไป ก็พบเหตุของความทุกข์ แล้วก็ดูลึกลงไป
ในทางที่ตรงกันข้าม มันก็พบวิธีที่จะดับทุกข์นั้น อย่างนี้
เป็นวิทยาศาสตร์ หรือเป็นธรรมศาสตร์ในพระพุทธศาสนา
คือการปฏิบัติ ในรูปแบบของการปฏิบัติจริงๆ ไม่เกี่ยวกับ

ปรัชญา นี่แหละเราจะไปหลงปรัชญายุคปัจจุบัน แม้ที่เรียก
ชื่อว่าปรัชญาแห่งการปฏิบัตินี้ มันก็ไม่ไหว

พวก *pragmatism* นี้ ตีเตียนการกระทำชนิด
ที่ต้องเชื่อ กระทั่งยกเลิกพระเจ้า หรือว่าเชื่อตามทาง
ศาสนาที่บัญญัติไว้เป็นสัจจะอย่างนั้นอย่างนี้ แต่แล้วเขา
ก็ยังฝืนๆ อยู่นั่นเอง ทั้งพระเจ้าอย่างฝืนๆ แต่แล้วก็ไป
หาความฝืนอย่างอื่นมาแทน มันเป็นเรื่องปรัชญา มันช่วย
ไม่ได้ มันต้องเป็นอย่างนี้

เมื่อเราพุทธบริษัทเอามาพิจารณาดูแล้ว ก็
เห็นว่า ปรัชญาแขนงนี้ๆ มันก็ไม่ไหว ไม่ใช่ศาสตร์แห่ง
การปฏิบัติ ไม่ใช่ตัวการปฏิบัติ เป็นปรัชญาเพื่อเจอ
แต่ว่า โลกเขาก็กำลังหลงปรัชญาชนิดที่ไม่มีการปฏิบัติ
จริง ฉะนั้น ปรัชญาชนิดนี้มันนำไปสู่ความเป็นทาสของ
กิเลส เป็นทาสของความรู้ เป็นทาสของโมหะชนิดที่
ไม่รู้ตัว ไปเป็นทาสของกิเลส ไม่ใช่ชนะกิเลส

ฉะนั้น เราก็จะต้องบอกลูกเด็กๆ ของเราให้รู้
บอกเยาวชนของเรา ให้รู้ว่าปรัชญา *pragmatism* ใหม่
เอี่ยมของคนปัจจุบันนี้นั้น มันก็ช่วยไม่ได้ มันจะทำให้

เป็นคนเพื่อฝัน ไม่มีจุดจบ เช่นเดียวกับปรัชญาทั้งหลาย
ดังนั้น ปรัชญา *pragmatism* เราจะไม่เรียกว่าศาสตร์ ที่
จะตัดปัญหาในโลกมนุษย์นี้ได้

นี่ ขอให้ช่วยกันรู้ไว้ด้วย เดี่ยวเขวาชนเด็ก ๆ นี่
ก็จะเอาอันนี้มาใส่เรา มาสาธิตใส่หน้าเรา ว่าเขาก็มีการ
ปฏิบัติถึงขนาดที่เป็นปรัชญา แล้วเราก็บอกเขาว่า การ
ปฏิบัตินั้นไม่ใช่ปรัชญา การปฏิบัตินั้นต้องเป็นการ
กระทำจริง ๆ ในลักษณะ หรือรูปแบบของวิทยาศาสตร์
เสมอไป อย่าไปหลงตามปรัชญาทั้งหลายที่กำลังเพ้ออยู่
ในโลก โดยเฉพาะ *pragmatism, existentialism,*
อะไรของเขา จำกันไม่หวาดไม่ไหว ล้วนแต่เป็นปรัชญา
เฮโรอื่นทั้งนั้น กินแล้วก็จะติด แล้วก็ไม่ยอมสละ ฉะนั้น
ขอให้เรามีธรรมศาสตร์ คือศาสตร์สำหรับการปฏิบัติที่
แท้จริง อย่าได้เป็นปรัชญาเลย

๓. ที่นี้ ก็จะดูความหมายของคำว่าธรรมศาสตร์
ให้กว้างออกไป ได้พูดมาแล้วตลอดเวลาว่า ธรรมศาสตร์
ในที่นี้หมายถึงศาสตร์ กล่าวคือ การปฏิบัติได้จริง แล้ว
ก็ตัดปัญหา คือการปฏิบัติไม่ได้ ที่กำลังมีอยู่ทั่วไปทุกหน

ทุกแห่ง ทั้งในด้านวิชาชีพ กระทั่งในด้านธรรมะ หรือ
ศาสนา

ที่จริงการปฏิบัตินี้ มันเป็นธรรมสัจจะอันหนึ่งของ
ธรรมชาติ โดยธรรมชาติควบคุมอยู่ ต้องทำถูกต้องตาม
กฎของธรรมชาติ จึงจะมีการได้ผลของการปฏิบัตินั้นๆ
ต้องสมบูรณ์ทั้งวิชาการและวิธีการ

เดี๋ยวนี้เขาก็นิยมกันอย่างนี้ ว่าต้องสมบูรณ์ทั้ง
technics และ *technique* แต่แล้ว ทำไมมันไม่เกิดผล
ขึ้นมา? เพราะว่า เขาเอาวิชาการและวิธีการนี้ ไปใช้กับ
สิ่งที่เพ้อเจ้อ ไม่ตรงกับปัญหาที่แท้จริงของมนุษย์เรา โดย
เฉพาอย่างยิ่ง คือสิ่งที่เรียกว่าศีลธรรม ที่จะแก้ปัญหของ
มนุษย์ได้ และเป็นต้นเหตุแห่งสิ่งทั้งหลาย เขาก็เอาไปใช้
กับสิ่งที่เขายังไม่รู้จัก เช่นเรื่องเศรษฐศาสตร์ เขายังไม่รู้จัก
ว่า มันจะแก้ปัญหได้อย่างไร มันมุ่งแต่เพียงจะให้ได้อะไร
มากมาย มันก็ยังไม่แก้ปัญห มันยิ่งเพิ่มปัญหา

นี่ เขาไม่ใช้วิชาการ หรือวิธีการที่ถูกต้อง กับสิ่งที่
มันเป็นต้นเหตุอันแท้จริง เช่นศีลธรรม ไปใช้กับปลายเหตุ

มันก็ขยายปลายเหตุให้มากออกไป มันก็เก่งในทางที่จะสร้างปัญหาขึ้นมาในโลกนี้ ให้มาก

ฉะนั้น คำว่า “ธรรมศาสตร์” ของเรา ก็คือศาสตราที่สมบูรณ์ด้วยวิชาและการกระทำ เพื่อจะแก้ปัญหามีอยู่จริง ให้สมบูรณ์ด้วยความถูกต้องในข้อนี้ ในการปฏิบัติทุกอย่าง

คำว่า “ปฏิบัติ” นี้ ก็ควรจะทราบกันได้แล้ว กรรมัง ไม่ต้องบอกแล้วกรรมัง ว่ามันมีมากอย่าง แต่มันเป็นสิ่งที่ต้องปฏิบัติทั้งนั้น เพื่อให้มันง่ายขึ้น เราควรจะดูมันทุกอย่างให้เข้าใจ เช่นว่า

ข้อที่ ๑ การปฏิบัติเพื่ออาชีพ เพื่ออยู่รอดในโลกนี้ หรือโลกอย่างอื่นก็ได้ อาชีพทุกอย่างในโลกนี้ ก็เพื่อเป็นอยู่รอดในโลกนี้ ถ้าเพื่อโลกอื่น ในความหมายอื่น เช่นว่า ในสวรรค์ เป็นต้น ก็เรียกว่าโลกอื่น ก็แล้วแต่ว่า จะให้ความหมายแก่คำว่า “สวรรค์” นั้นอย่างไร

สำหรับอาตมานี้ อยากจะให้ความหมายว่า “โลกอื่น” นั้น คือมันผิดไปจากที่มนุษย์ธรรมดาสามัญเขา

มีอยู่ หรือได้รับอยู่ ถ้าสิ่งใดที่มนุษย์ธรรมดาสามัญมีอยู่ ได้รับอยู่ เราเรียกว่าโลกนี้ ถ้าคิดแปลตกออกไปจากอย่างนี้ หรือสูงไปกว่านี้ เราก็คงจะเรียกว่าโลกอื่น ฉะนั้น จึงพูดได้เลยว่า น้อยคนนักที่จะได้เข้าไปสู่สวรรค์ หรือได้เข้าไปอยู่ในโลกของสวรรค์ คือเป็นอันธพาล เป็นปุลุชน จมอยู่ในโลกนี้ ในระดับอย่างนี้ กันอยู่ตลอดเวลา ไม่ได้ไพล่ขึ้นไปถึงระดับโลกของสวรรค์ คืออยู่อย่างเหือกเย็น ชื่นอกชื่นใจ ไม่มีทุกข์ร้อน ไม่มีปัญหาใดๆ นั้น อย่างนั้นก็เรียกว่าโลกอื่น

ในโลกนี้ก็ดี ในโลกอื่นก็ดี มันมีปัญหา หรือมีหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติ เราต้องมีความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติ เพื่อมีการดำรงอยู่อย่างมีความสุขในโลก โลกนี้ก็ได้อีก, โลกอื่นก็ได้อีก

นี่มันเป็นการปฏิบัติระบบใหญ่ระบบหนึ่งแล้ว แล้วคนก็ทำไม่ได้สักที; เพียงจะมีอาชีพอยู่อย่างสะดวกสบายเป็นสุข นี่ก็ยังไม่ได้อีก ยังพ่ายแพ้แก่อบายมุข พ่ายแพ้แก่อะไร ที่เป็นความผิดพลาดนั้น แล้วก็ไปเอาอบายมุขนั้นเองว่าเป็นสวรรค์ อย่างนี้มันโง่งลงไปอีกทีเท่าตัว?

ขอให้ลองคิดดู เราจะต้องมีการปฏิบัติที่ถูกต้อง สำหรับ
อาชีพในโลกนี้ หรือในโลกอื่น

ข้อที่ ๒ เราต้องมีการปฏิบัติที่ถูกต้อง เพื่อความ
อยู่เหนือโลก หรือพระนิพพาน จะเรียกว่าพระนิพพาน
ก็ได้ แต่อย่าเอาไปไว้เสียไกลสุดหล้าฟ้าเขียว มันต้องอยู่
ที่นี่ คือต้องอยู่ที่ความดับทุกข์ ทุกข์อยู่ที่ไหน ก็ดับทุกข์
ที่นั่น ดับทุกข์ที่ตรงไหน ก็มีนิพพานที่ตรงนั้น ฉะนั้น คน
ที่เขาจริง ก็จะต้องรู้ว่านิพพานก็อยู่ตรงที่ความทุกข์นั่นเอง
คือดับมันเสีย จิตใจมันก็สูงถึงกับว่า ไม่คิดว่า ไม่รู้สึกว่า
ไม่สำคัญว่า เราอยู่ในโลกนี้ หรือในโลกไหน : โลกธรรมดา
ก็ดี โลกอื่นก็ดี เราไม่ได้อยู่เลย, เราอยู่เหนือโลก คือเหนือ
ปัญหาทั้งปวง

เมื่อเป็นเช่นนี้ มันก็เป็นการปฏิบัติที่สูงขึ้นไป ใคร
จะชอบหรือไม่ชอบ ก็ตามใจ ใครจะปฏิบัติได้หรือไม่ได้
มันก็อยู่ที่ความสามารถของคนนั่นเอง

ข้อที่ ๓ ก็จะเรียกว่าปฏิบัติเพื่อร่วมมือกันได้ ขอ
ให้พิจารณาดูให้ดี นี่มันอีกแขนงหนึ่งนะ มันไม่ใช่เกี่ยว
กับการอยู่ในโลก หรือเหนือโลก แต่มันเกี่ยวกับการที่ว่า

มนุษย์จะรักกันได้ จะร่วมมือกันได้ จะเข้ากันได้ นี่มันมี
ระบอบการปฏิบัติอยู่อีกอันหนึ่ง ซึ่งเราเรียกว่าสังฆศาสตร์
ต้องปฏิบัติในส่วนสังฆศาสตร์นั้นให้ถูกต้อง ให้สำเร็จ
มนุษย์จึงจะอยู่ร่วมกันได้ มีจุดมุ่งหมายปลายทางตรงกัน
มันก็ไปด้วยกันได้ ความคิดก็ตรงกัน การกระทำก็ตรงกัน
นี้ ก็เรียกว่าเข้ากันได้

นี่อย่างน้อยมันก็เป็น ๓ กลุ่มของการปฏิบัติ
แล้ว เป็นสิ่งที่ต้องปฏิบัติทั้งนั้น ถ้าจะมองดูให้ต่ำที่สุด
ให้ง่ายที่สุด แล้วก็ยังจะต้องมาพบกันกับปัญหาที่ตรงนี้
ว่าปฏิบัติเพื่อให้พบปัญหา นั้นเอง

ขอให้ทุกคนลองคิดดูว่า เดียวนี้ท่านรู้จักปัญหา
หรือยัง? รู้จักปัญหาอย่างถูกต้องหรือยัง? และให้วัด
ดูว่า ถ้ารู้จักปัญหาถูกต้องแล้ว ปัญหาจะไม่เหลืออยู่
ถ้าปัญหาใดเหลืออยู่ ก็เรียกว่า ยังไม่รู้จักปัญหานั้น
อย่างถูกต้อง ฉะนั้น ถ้าเรายังมีความยากลำบาก ความ
ระส่ำระสาย ความไม่พอใจ ความอะไรเหลืออยู่ ก็เรียกว่า
เรายังไม่รู้จักปัญหานั้นเลย เราจึงแก้ปัญหานั้นไม่ได้

ฉะนั้น ขอมเป็นลูกเด็กแดงๆ เพิ่งคลอดกันเสีย

บ้าง คือ จะมองดูที่ปัญหา ให้รู้ว่าปัญหามันมีอยู่อย่างไร? ทุกคนกำลังมีปัญหา และกำลังอยู่ในท่ามกลางปัญหา อย่างไร? และทำไมจึงไม่รู้? ทำไมจึงไม่มองเห็น? และทำไมจึงไม่เป็นผู้ชนะปัญหาเหล่านี้ได้? นี่เรียกว่า เขาไม่มี ศาสตราอาวุธ แม้แต่นิดเดียว ที่จะตัดปัญหานี้

นี่เป็นตัวอย่าง ของสิ่งที่เราจะต้องเอามาพูดกัน เกี่ยวกับการปฏิบัติ ว่าจะต้องปฏิบัติ ในสิ่งเหล่านี้ให้ได้ มิฉะนั้นแล้ว เรานี้แหละ หรือมนุษย์นี้จะไม่ประสบความสำเร็จอย่างไรเลย ในการเกิดมาเป็นมนุษย์ มันก็น่าสังเวช เมื่อเราจะถือพระพุทธศาสนากันสักที ก็ขอให้สำเร็จ ประโยชน์ในส่วนนี้ คือมีพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ในความหมายที่แท้จริง ที่เขาวชนจะเข้าใจได้นั้นแหละ เอามาใช้สำหรับเราให้ได้เสียก่อน เพราะว่า เราเป็นเขาวชน หัวหงอกแล้ว เขาวชนหัวล้านแล้ว ยังไม่เข้าใจสิ่งเหล่านี้ แล้วลูกเด็ก ๆ จะเข้าใจได้อย่างไร

นี่เรียกว่า ความหมายของคำว่า “ธรรมศาสตร์” ที่ดูออกจะประหลาด แปลกออกไป กว่าที่เคยรู้หรือเคย ฟังกันมา

ทีนี้จะขยายความต่อไปอีก ถึงคำว่า “ธรรม-
ศาสตร์” นี้ โดยยึดหลักว่าเป็นศาสตร์แห่งการกระทำ
ช่วยจำจิตใจ ตัดตา ตัดหู ว่าเป็นศาสตร์แห่งการ
กระทำ ไม่ใช่ศาสตร์สำหรับรู้อย่างที่พูดๆ กันอยู่ สำหรับ
เรียนอย่างที่เราเรียน ๆ กันอยู่ มันเป็นศาสตร์แห่งการกระทำ
เป็นของมีคมอยู่ในตัวการกระทำ แล้วมันก็จะตัดปัญหา
นั้นได้ ควรจะดูกันให้ละเอียดถึงขนาดนี้ จนมองเห็นว่า
มันเป็นศาสตร์แห่งการกระทำ มันจึงเป็นศาสตราที่มีคม
ที่จะตัดปัญหาได้

ถ้าจะเรียกเป็นหัวข้อ ก็ต้องเรียกว่า

๑. เป็นการแก้ปัญหาลงสำเร็จ ในการทำงานที่กำลัง
เป็นปัญหา จะต้องแก้ปัญหาลงได้ ในสิ่งที่กำลังเป็นปัญหา
นี้อย่างหนึ่ง

๒. จะต้องทำให้สำเร็จตามอุดมคตินั้น แม้ว่า
งานนั้นมันจะยาก หรือมันจะนาน ยาวนาน หรือว่ามัน
จะสูงที่สุดก็ตาม จะต้องทำให้สำเร็จตามอุดมคติ ที่ได้วาง
ไว้ เช่นว่า มนุษย์มีความเป็นมนุษย์ เพื่ออุดมคติอย่างไร
ฉะนั้น จะยากหรือจะยาว หรือจะนาน จะสูง จะเท่าไร ก็

ต้องเอาให้ได้ ด้วยการที่เรามันมีศาสตร์อันนี้ คือศาสตร์
แห่งการกระทำนี้

๓. ดูอีกมุมหนึ่ง มันก็เป็นความเข้มแข็ง ถ้ามันเป็น
เป็นศาสตร์แห่งการกระทำ มันต้องเป็นการกระทำอย่าง
เข้มแข็ง แม้ในสิ่งที่เป็นธรรมดาสามัญ ซึ่งงานที่เป็น
ระเบียบ ไม่ลึกซึ้ง ไม่ใช่นโยบาย ไม่ใช่อุดมคติแท้ๆ แล้ว
ก็เห็นได้ง่าย เราก็ยังไม่เข้มแข็งในการกระทำ เราไม่มี
ความรู้ หรือการบังคับตัวเองที่เพียงพอ แม้ในงานที่ทำ
ได้ง่ายๆ และเห็นๆ กันอยู่ ก็ยังไม่กระทำอย่างเข้มแข็ง

อย่างทำไมไม่ถูบ้านให้มันสะอาด? มันก็เป็น
สิ่งที่รู้อยู่แล้ว ทำได้ง่ายๆ เห็นอยู่ง่ายๆ แล้วทำไมยังไม่
ถูบ้านให้มันสะอาดอย่างสม่ำเสมอ? นี่ก็เพราะว่ามันขาด
ธรรมศาสตร์เหมือนกัน คือขาดศาสตร์แห่งการกระทำ
ด้วยเหมือนกัน มันก็คือความขี้เกียจ แล้วก็ปล่อยให้สิ่ง
ที่มันควรจะทำได้ง่ายๆ นั้นแหละ ไม่ได้ทำเลย เป็นสิ่งที่
ไม่ได้ทำเลย อาตมาก็ไม่แก้ตัว ขอนี้ขอรับว่าตัวเอง
ก็มี แต่ว่ามันมีเหตุผล ว่าเราไปทำสิ่งที่มันยากกว่า หรือ
ดีกว่า เสียจนไม่ค่อยได้มาทำงานง่ายๆ อย่างนี้ ฉะนั้น

ขอสารภาพว่า อาตมาเองก็ไม่ค่อยได้กวาดขยะหรือ
พระณเระเขาช่วยกวาดเป็นส่วนมาก

แต่ถึงอย่างไรก็ดี ก็ต้องเป็นเรื่องที่เอามานึกมา
คิด ว่าแม้อันนี้มันก็ยังขาดธรรมศาสตร์ ฉะนั้น ถ้าใคร
ทำได้ ก็ขอให้ช่วยทำ งานที่เป็นระเบียบง่าย ๆ ธรรมดา
สามัญประจำวันนี้ ก็ไปช่วยกันทำ และข้อนี้ก็ป็นวินัย
ในพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าท่านทรงบัญญัติไว้ใน
พระวินัยด้วย

๔. ที่นี้ การกระทำที่ถัดไปจาก ๓ อย่างนี้ ก็คือ
ที่มันเนื่องกับคนอื่นหรือเนื่องกับงานอื่น งานนี้มีหลาย
ระดับ งานนี้เนื่องกับงานนั้น งานนั้นเนื่องกับงานนี้ ถ้าเรา
ไม่รู้จักทำให้ถูกต้องแล้วจะเหลวหมด

ในวัดวัดหนึ่งนี้ ก็มีงานที่ประสานกันอยู่หลาย ๆ
อย่าง ถ้ามันไม่ประสานกันเมื่อไร มันก็ล้มละลายเมื่อนั้น
แทนที่จะรับหน้าที่กันคนละอย่างสองอย่าง ช่วยกันทำ
มันก็ไม่ได้ทำ คนเดียวก็ทำไม่ไหว ฉะนั้น ความเจริญที่
ควรจะได้รับ มันก็ไม่มี จะเป็นวัดนี้ หรือวัดไหนก็ตาม ถ้า
รับภาระหน้าที่ ช่วยกันกระทำแต่ละหน้าที่ ตามหน้าที่แล้ว

มันก็จะเจริญมากทีเดียว ก็จะตัดปัญหาได้มากทีเดียว
บางทีถือเสียว่า งานนี้ต่ำเกินไป ไม่อยากทำ แล้ว
โกรธด้วย เพราะเขาคิดว่ามันต่ำเกินไป ที่จริงไม่มีงาน
ไหนต่ำ งานต่ำมันก็เป็นอุปกรณ์แห่งงานสูง ขาดงานต่ำ
แล้ว งานสูงมันก็เป็นไปไม่ได้ ฉะนั้น อย่าได้คิดว่าเป็น
งานต่ำ ถ้าเขาใช้ให้ทำงานต่ำ แล้วก็โกรธ แล้วก็ทวาดเอา
ด้วย อาตมาก็เคยโดนมาแล้ว ในลักษณะอย่างนี้ ถ้ามี
ความรู้ถูกต้องในเรื่องของธรรมศาสตร์ แล้วจะไม่มี
ปัญหาอย่างนี้ จะไม่มีงานต่ำหรืองานสูง เพราะว่ามันจะ
เป็นอุปกรณ์แก่กันและกันเสมอ

นี่เมื่อดูศาสตร์แห่งการกระทำ ก็ให้มองดูกันใน
ข้อเหล่านี้ ว่ามันจะแก้ปัญหายังไร มันจะทำให้สำเร็จ
ได้อย่างไร มันจะเข้มแข็งได้อย่างไร มันจะประสานเกี่ยว
เนื่องกันได้อย่างไร ถ้าทำได้ถูกต้องตามนั้นแล้ว ก็เรียกว่า
เป็นการกระทำที่สมบูรณ์ เดียวนี้เรายังขาดอยู่ ขอให้สนใจ
จนเข้าใจ แล้วก็สอนเยาวชนของเราให้เข้าใจด้วย เขาจะ
เป็นผู้มีสมรรถภาพที่สมบูรณ์ และเข้มแข็ง และก็มีควม
ถูกต้องจริงๆ

ทีนี้ ดูต่อไปอีก ก็ว่า จะดูกันที่ลำดับของเทคนิค ที่จริงก็ละเอียดและกระดากเต็มที่แล้ว ที่จะต้องใช้คำฝรั่ง มั่งค่าอะไรนี้ แต่ก็ไม่ว่า จะใช้คำว่าอะไร เช่นคำว่าเทคนิค นี้ ไม่รู้จะใช้คำว่าอะไร ถ้าจะใช้คำว่า ระเบียบงานที่ถูกต้อง รัดกุมอะไร มันก็ยาวนาน มันก็เหนื่อยเสียก่อน จึงใช้คำสั้นๆ ว่า เทคนิค

ลำดับของเทคนิค ของการงานนี้ มันเป็นความลับเหลือประมาณ ความลับที่ซ่อนอยู่ลึกเหลือประมาณ เราเข้ามันไม่ถึง แล้วก็ยากที่จะสำเร็จได้ ฉะนั้น ขอให้ดูลำดับแห่งเทคนิคของความสำเร็จ ที่มันมีอยู่ในการงาน ที่จะต้องทำ หรือการงานที่กำลังเป็นปัญหา อยากจะยกตัวอย่างมาสัก ๔ ลำดับก็พอ ในสายตาของพุทธบริษัทเรา

ระดับที่ ๑ การกระทำ ที่มันมาจากความรู้ที่ถูกต้อง หรือสมบูรณ์ หรือจริง ต้องมีการกระทำที่มาจากความรู้ที่ถูกต้อง ถ้าการกระทำนั้น ไม่ได้มาจากความรู้ที่ถูกต้องแล้วละก็ ใครๆ ก็ทายได้ว่ามันจะเป็นอย่างไร

เมื่อเราเป็นพุทธบริษัท เราก็ยึดหลักธรรมะใน

พระพุทธศาสนา ความรู้ที่ถูกต้อง เรายึดหลักกาลาม-
สูตร ๑๐ อย่าง ซึ่งพูดกันหลายสิบครั้งแล้ว ไปหา
อ่านเอาเอง ว่าความรู้ที่ถูกต้องนั้น จะต้องไม่ผิดหลัก
กาลามสูตร ไม่ใช่เพราะว่าฟังตามๆ กันมา ไม่ใช่เพราะ
ว่า กระทบสื่อบๆ ตามๆ กันมา ไม่ใช่เพราะว่าเขากำลัง
เห่กัน พูดกันอย่างแตกตื่น หรือว่ามีใช้สักว่า เพียงแต่
มันมีอยู่ในปิฎก หรือในพระไตรปิฎก หรือว่ามันไม่เข้ากับ
ความคิดโง่ๆ ของเรา ก็ถือว่า ทนต่อความพินิจพิเคราะห์
ด้วยปัญญาอันโง่ของเรา ไม่อาศัยเหตุผลทางตรรก หรือ
logic ไม่อาศัยเหตุผลทางนัย หรือ *philosophy* แล้วก็
ไม่ถือว่า สามัญสำนึกนี้มันถูกต้อง แล้วก็ไม่ได้ถือแม้แต่ว่า
หลักอันนี้มันพูดไว้โดยคนที่มีสติปัญญาน่าเชื่อถือ แม้
กระทั่งว่า คนนี้เป็นครูของเรา

ข้อสุดท้ายนี้ออกจะเกินไป แต่พระพุทธเจ้าท่าน
เป็นพระสัมมาสัมพุทธะ หรือเป็นสัพพัญญู เมื่อท่านตรัส
ไว้อย่างนั้น เราก็ต้องยอมรับ ว่าท่านไม่แนะให้ถือเอาด้วย
เหตุว่า ผู้พูดนี้เป็นครูของเรา ฉะนั้น ที่อาตมาได้พูดนี้ ก็

อย่าได้เชื่อเลย เอาไปทำให้เป็นความรู้ของตัวเอง อย่างนี้
จึงจะเรียกว่าไม่ผิดหลักกาลามสูตร คือเราจะได้รับความรู้ที่
ถูกต้องมาเพื่อการกระทำ

แล้ว หมวดธรรมอื่นๆ ยังมีอีกมาก ตัวอย่างเช่น
สัปปริสธรรม ๗ ประการ หลังจากที่มีความรู้อย่างถูกต้อง
ในเรื่องเหตุ เรื่องผล เรื่องตน เรื่องประมาณ เรื่องกาล
เรื่องบริษัท เรื่องบุคคล ที่คล่องปากกันดีอยู่แล้วนั้น
กระทำให้มันถูกต้องตามนั้น มันจะเป็นความรู้ที่ถูกต้อง
นี้เราจะต้องมีการกระทำ ที่มาจากความรู้อันถูกต้อง และ
ความรู้นั้น มันได้กลั่นกรองมาเป็นอย่างดีแล้ว

ที่นี้ก็มาถึงระดับที่ ๒ นี่เป็นการกระทำที่เป็น
กำลัง ที่เป็นตัวกำลัง เป็นพลังกาย พลังจิต เป็น
ความแข็งแกร่ง หลักธรรมะอย่างนี้ ก็มีอยู่มากมายใน
พระคัมภีร์ของเรา อย่างเรามี *อิทธิบาท ๔ ประการ* อย่าง
นี้ มันเป็นตัวกำลัง ถ้าทำด้วยอันนี้ มันก็เป็นการกระทำที่
มีกำลัง และเป็นกำลังประเภทรากฐาน พื้นฐานต่างๆ ไป
ทุกอย่างต้องมีรากฐาน ถ้าไม่มีรากฐาน ไม่มีที่ตั้งมันก็
ล้มละลาย ความรู้ที่เป็นรากฐานก็เป็นกำลังในชั้นรากฐาน

แล้วที่สูงขึ้นไปเป็นตัวองค์ ตัวเนื้อตัวของสิ่งเหล่านี้มันก็มี เช่นเรื่องอินทรี ๕ พละ ๕ นี่เป็นความรู้ประเภทที่เป็นองค์หรือเป็นตัว ตั้งอยู่บนรากฐาน ในเรื่องโพธิปักขิย-ธรรม ๓๗ ประการนั้น ท่านตรัสไว้ครบ จะเอาส่วนไหนมาเป็นรากฐาน เอาส่วนไหนมาเป็นตัวก็ได้ มีครบหมดเลย เดียวนี้เราจะดูกันแต่ว่าความรู้ที่เป็นตัวกำลัง ที่เป็นรากฐาน หรือว่า เป็นตัวองค์ของเรื่องนั้นๆ

ที่นี้ระดับที่ ๓ มันเป็นการกระทำที่เป็นการควบคุม เราจะต้องประพฤติ ปฏิบัติ กระทำ ธรรมะที่อยู่ในรูปของการควบคุม แต่ต้นจนตลอดสาย หมวดธรรมะนี้ก็เช่น โพชฌงค์ ๗ ประการ ซึ่งเนื่องกันเป็นสาย ใน ๗ ระยะนั้น จะต้องควบคุมให้ถูกต้อง จนถึงวาระสุดท้าย นี่การกระทำที่เป็นการควบคุมอยู่ในตัวตลอดเวลา เริ่มแต่สติสัมโพชฌงค์ เรื่อยไปจนถึง อุเบกขา สัมโพชฌงค์ จะเอามาใช้อย่างโลกๆ ก็ได้ อาตมาเคยอธิบายว่า เอามาใช้กับการทำนาก็ได้ แล้วก็เลยถูกด่าตามเคย ว่าอาจเอื้อมไปเอาธรรมะชั้นสูงของพระพุทธเจ้า มาใช้กับเรื่องของชาวบ้าน ก็ยกไว้ให้เขาวินิจฉัย เมื่อ

เขาไม่เห็นด้วย เขาก็ดำไป เราก็เห็นอย่างนี้ เราก็พูดกัน
อย่างนี้

ทีนี้ ระดับที่ ๔ การกระทำอันที่ ๔ อันสุดท้ายนี้
จะเรียกว่า การกระทำในสิ่งที่เป็นตัวเนื้อของการกระทำ
คือต้องกระทำ เราก็ระบุการเป็นอยู่ชอบ อย่างเดียวก็พอ
แต่มันกระจายออกไปได้ เป็นมรรคมืองค์ ๘ ประการ
อริยมรรคประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ หรือ มัชฌิมา
ปฏิปทานี้ เป็นตัวองค์ของการกระทำทั้งหมด เรียกว่า
“เป็นอยู่โดยชอบ” ไม่มีอะไรผิดพลาดบกพร่อง ใครอยาก
จะเรียกว่า ศีล สมาธิ ปัญญา ก็ได้เหมือนกัน แต่เรียกว่า
มรรคมืองค์ ๘ ประการนี้ ง่ายกว่า ดีกว่า สะดวกกว่า
เห็นได้ง่ายกว่า อยู่ด้วยความถูกต้อง ๘ ประการนี้เรียกว่า
เป็นอยู่โดยชอบ นี่เป็นตัวการกระทำ

เราจะดูให้เห็นว่า มันมีความลับอยู่ในนั้น ซึ่งจะ
เรียกว่าเทคนิค หรือเรียกอะไร ก็แล้วแต่จะเรียกเถอะ
อาตมาจะเรียกว่า “ความลับของความจริง” ที่มันซ่อน
อยู่ในนั้น ถ้าทำผิดก็ผิด ทำถูกก็ถูก

เราจะต้องทำให้ถูกต้อง ในการกระทำทั้ง ๔ ประเภทนี้ คือ การกระทำที่มันเป็นสิ่งที้ออกมาจากความรู้อันถูกต้อง แล้วการกระทำที่เป็นตัวกำลังอย่างแข็งแกร่งที่สุด แล้วการกระทำที่เป็นการควบคุมไว้ตลอดสาย แล้วก็เป็นการกระทำถูกต้องตรงตัวสิ่งที่จะต้องกระทำ ให้มันเกิดขึ้นมาได้จริงๆ

นี่ขออนุญาตยืนยันว่า ถ้าสนใจ ถ้าอยากจะทำให้ดี ให้จริง ก็ต้องพิจารณากันถึงขนาดนี้ แต่ถ้าไม่ยอมให้ดี ให้จริงอะไรมาก ก็ไม่ต้องสนใจกันถึงขนาดนี้ แล้วคนทั้งหลาย ก็ไม่ได้สนใจกันถึงขนาดนี้ และกล้าทำว่า ภิกษุสามเณร พวกอาจารย์วิปัสสนาทั้งหลาย ก็ไม่ได้สนใจกันถึงขนาดนี้ เพราะฉะนั้นจึงไม่ประสบความสำเร็จในสิ่งที่ตัวเองอวดอ้าง ว่าจะกระทำ เดียวนี้มาพูดกันจริงๆ ก็ต้องพูดกันอย่างนี้ว่า ให้ตั้งอกตั้งใจ ให้แข็งข้อ ที่จะศึกษาพิจารณาคุณลงไปให้มันลึก ให้มันมองเห็นการกระทำที่มันจะต้องประกอบอยู่ด้วยองค์เหล่านี้ จึงจะเป็นการกระทำที่สำเร็จประโยชน์ได้

อย่างนี้อาตมาเรียกว่า ศาสตร์แห่งการกระทำ จะ
มากไปหรือน้อยไป ก็ไม่ค่อยอยากจะพูด แต่อยากจะ
พูดว่า มันจำเป็นแล้ว ที่จะต้องรู้และต้องทำ เราจำเป็น
แล้วที่จะต้องสอนให้เยาวชนลูกเด็ก ๆ ของเรารู้จัก และ
ต้องกระทำ ถ้าไม่อย่างนั้นแล้ว ไม่มีทางจะประสบความสำเร็จ
สำเร็จที่จะแก้ปัญหาของเยาวชน หรือของประเทศชาติ
ถ้าเราต้องการจะปฏิวัติเยาวชน ให้มาสู่ทางที่ถูกต้อง หรือ
ว่าเกิดเป็นเยาวชนอภิชาติบุตรขึ้นมา เราจะต้องปฏิวัติ
เขาให้ได้ โดยมีความรู้ที่เพียงพอเกี่ยวกับการกระทำ แล้ว
ก็ทำให้ได้ รู้เพียงพอนั้นมันไม่ได้ มันต้องกระทำตาม
ความรู้นั้น อย่างเพียงพอ

นี่ยิ่งดูไป มันก็ยิ่งละเอียดมากขึ้นทุกที จะน้อย
จะเกินไปหรือไม่ ก็ไปวินิจฉัยดูเอง อาตมามีหน้าที่แต่
เพียงว่า นึกอะไรได้ ก็เอามาบอกกล่าวกันให้หมดก็
แล้วกัน ถ้ามันจะมากเกินไปก็อย่าเอา อาตมาก็ยังบอกว่า
มันมีอยู่อย่างนี้ และเป็นสิ่งที่อาจจะเอาได้ ไม่เหลือวิสัย

ทีนี้จะดูต่อไปถึง ความสับสนหรือเข้าใจยาก เกี่ยว

กับความแตกต่างของคุณสมบัติ หรือลักษณะ หรือหน้าที่
ของศาสตร์ทั้งหลายเหล่านี้

เช่นระหว่างพุทธศาสตร์กับธรรมศาสตร์ของสิ่ง
เดียวกัน ชื่อเดียวกัน พอไปอยู่ในรูปของพุทธศาสตร์ มัน
มีความหมายอย่างหนึ่ง พอมาอยู่ในรูปของธรรมศาสตร์
มันมีความหมายอีกอย่างหนึ่ง จำไว้ง่ายๆ ว่า ชื่อมันอย่าง
เดียวกัน แต่ตัวมันคนละอย่าง นี่ มันมีได้ที่ไหนบ้าง?
อย่างนี้มันมีได้ที่ไหนบ้าง? มันอาจจะมี ที่เราพูดเราขาน
กันอยู่เวลานี้ มันอาจจะมี ก็ลองฟังดูเรื่องของมันเสียก่อน
บางทีก็จะรู้ได้

จะยกตัวอย่างสัก ๒-๓ อย่าง เช่น เรื่องปฏิจจ-
สมุปบาท อย่างที่ท่องกันจ้อไปหมดนั้นแหละ ถ้ามันเป็น
เรื่องของหลักธรรมสัจจะหรือสัจธรรมเป็นทฤษฎี อย่าง
นี้มันก็เป็นปฏิจจสมุปบาทที่เป็นทฤษฎี ปฏิจจสมุปบาท
ชนิดนี้มันไปอยู่ในกลุ่มพุทธศาสตร์ มันก็อยู่ในกลุ่มพุทธ-
ศาสตร์ คือความรู้ที่ถูกต้องของพระพุทธเจ้า ที่ท่านได้
ตรัสไว้อย่างไร อย่างเรื่องปฏิจจสมุปบาท ที่ศึกษากันใน

โรงเรียน ศึกษาเท่าไรก็ยังไม่รู้ เพราะมันศึกษาไม่ถูก แต่
แม้ว่าจะศึกษาถูก รู้ เข้าใจ มันก็เป็นเพียงทฤษฎี แล้วก็
เป็นเพียงสัจจะ หรือความจริงอันหนึ่ง ถ้าเพียงเท่านี้ก็เป็น
พุทธศาสตร์ คือความรู้ที่ถูกต้อง หรือเพียงพอ

ทีนี้ ปฏิจจสมุปบาท ที่เป็นตัวธรรมศาสตร์ หรือ
การปฏิบัติ นั้น มันไม่มีรูปร่างอย่างนั้น คือไม่มีรูปร่าง
ว่า อวิชชาปจจยา สงขาราสงขารปจจยา วิญญาณ
วิญญาณปจจยา นามรูป อย่างนี้เป็นต้น มันไม่มีรูปร่าง
อย่างนั้น

ปฏิจจสมุปบาทที่เป็นการปฏิบัติ นั้นมาอยู่
ที่การตั้งสติ ไว้อย่างถูกต้องหรือเพียงพอ ในขณะที่
แห่งสัมผัส เมื่อใดมีสัมผัส ทางตาก็ได้ ทางหูก็ได้ จมูก
ลิ้น กาย ทางไหนก็ได้ แล้วทำสติให้ถูกต้อง และเพียงพอ
ในขณะที่นั้น นั่นแหละคือปฏิจจสมุปบาท ในรูปของ
การปฏิบัติ หรือจะเรียกว่า ปฏิจจสมุปบาทในรูปของ
ธรรมศาสตร์ ไม่ใช่พุทธศาสตร์ แล้วปฏิจจสมุปบาทนี้ยัง
คงเรียกชื่อว่าปฏิจจสมุปบาท แต่เป็นรูปของการปฏิบัติ
ก็คือ ปฏิบัติปฏิจจสมุปบาท นั่นเอง

ปฏิจจสมุปบาทที่เป็นพุทธศาสตร์ ก็ว่าไปตาม
ตัวหนังสือ ที่พระพุทธเจ้าท่านได้ตรัสไว้ดีแล้ว ถูกต้อง
แล้ว แต่ปฏิจจสมุปบาทสำหรับการปฏิบัติ ที่จะมาเป็น
ธรรมศาสตร์นั้น อยู่ที่มีการมีสติ ในขณะแห่งผัสสะ ก็คง
เรียกว่าปฏิจจสมุปบาทอย่างเดียวกัน แต่แล้วเนื้อตัวก็
ต่างกันเสียแล้ว อันหนึ่งมันเป็นวิชา อันหนึ่งมันเป็นการ
ปฏิบัติ

ถ้าตัวอย่างนี้ไม่พอ จะยกตัวอย่างเรื่องอริยสัจจ์
อีกก็ได้ ว่า อริยสัจจ์ ๔ ประการ ก็มีเรื่องเหมือนๆ กันอีก
คล้ายๆ กันอีก ถ้าอริยสัจจ์ ๔ ที่เป็นวิชาเป็นทฤษฎี เป็น
ความรู้ มันก็เป็นเรื่องอริยสัจจ์ ๔ อย่างที่เราท่องๆ กัน
นั่นเอง ว่า ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค แจกทุกข์เป็นปัญหาที่
เกิดมาจากเกิด แก่ เจ็บ ตาย

ขอให้ฟังให้ดีสักหน่อยว่า อาตมากำลังบอกว่า
ปัญหาที่เกิดมาจากการเกิด แก่ เจ็บ ตาย ในพระบาลี
แม้ว่าจะมีอยู่โດ่งๆ ว่า ทุกข์นั้นคือความเกิด คือความ
แก่ คือความเจ็บ คือความตาย แต่ถ้าพูดให้ชัดกว่านั้น
มันก็จะต้องพูดว่า ทุกข์นั้นคือปัญหา ที่เกิดมาจากความ

เกิด ความแก่ ความเจ็บ ความตาย อย่างนี้จึงจะเป็นทุกข์
ที่พระอรหันต์ท่านล่วงได้ ข้ามพ้นไปได้ ส่วนกิริยาอาการ
ที่ต้องเกิด ต้องแก่ ต้องเจ็บ ต้องตาย นี้ พระอรหันต์ก็ล่วง
ไปไม่ได้ เพราะไม่เท่าไรท่านก็ต้องตาย คือเข้าโลง

แต่ว่า ถ้าความทุกข์ หมายถึงปัญหา ยุ่งยากลำบาก
ต่าง ๆ ที่มันมาจากความเกิด ความแก่ ความเจ็บ ความตาย
ความไม่ได้ตามใจหวัง ความยึดถือขั้นทั้ง ๕ ก็ตามนี้มันก็
เป็นหลักทฤษฎีเกี่ยวกับความทุกข์ แล้วก็ค้นหาทั้ง ๓ เป็น
เหตุให้เกิดทุกข์ดับค้นหาเสียเป็นทุกขนิโรธ มรรคมืองค์ ๘
ประการ เป็นทางให้ดับค้นหาได้ อย่างนี้เป็นทฤษฎีไปหมด
เรียกว่า อริยสัจจ์ ในรูปของวิชา หรือทฤษฎี ซึ่งเมื่อพูดกัน
ก็ต้องพูดกันในรูปแบบอย่างนี้

ทีนี้พอมาถึง อริยสัจจ์ทั้ง ๔ ที่เป็นการปฏิบัติโดย
ตรง มันก็กลายเป็นอันอื่น คือเป็นการกระทำลงไป

- อริยสัจจ์ที่ ๑ คือ ความทุกข์นั้น จะต้องรู้
ทำการรู้ ปฏิบัติการรู้
- อริยสัจจ์ที่ ๒ คือทุกข์สมุทัยนั้น ต้องละ
มันเสีย ต้องทำการละลงไป

- อริยสัจจ์ที่ ๓ คือ ทุกขนิโรธ ดับสนิทแห่งทุกข์ นั้น ต้องทำให้แจ้ง ที่เรียกว่าสัจฉิกิริยา กระทำให้มันแจ้ง สัจฉิภะ สัจฉิกิริยานี้ กระทำให้มันปรากฏแจ่มแจ้งแก่ใจ
- ส่วนอริยสัจจ์ที่ ๔ คือ มรรคมรรค ๘ นั้น จะต้องทำให้มีขึ้นมาให้ได้เป็นภาวนา คือทำให้มีขึ้นมา ทำให้มีขึ้นได้แล้ว เรียกว่าภาวิตา

อริยสัจจ์ที่อยู่ในรูปของการปฏิบัติ มันกลายเป็นการกระทำ ๔ อย่างนี้ ถ้าเป็นรูปของความรู้นั้นก็เป็นธรรมะที่มีชื่อ ๔ อย่างนั้น มีรายละเอียดอย่างนั้น

ทีนี้อยากจะพูดต่อไปว่า อริยสัจจ์ ๔ มีการกระทำ ๔ คือ รู้ แล้วก็ ละ แล้วก็ ทำให้แจ้ง แล้วก็ ทำให้เกิดมี นี่เอามารวมกันเสียก็ได้ คือ กระทำเพียงอย่างเดียว แล้วได้ผลทั้ง ๔ อย่างนั้นก็ได้อีก คือการดำรงตนอยู่ในมรรค มรรค ๘ ประการนั่นเอง ดำรงตนอยู่ในมรรค ๘ ประการ เท่านั้นแหละ จะเป็นการทำกิจในอริยสัจจ์ทั้ง ๔ พร้อมกันไปในตัว มันก็เลยเป็นการประหยัด

อย่างยิ่ง หรือเป็นการปฏิบัติที่เข้มข้นอย่างยิ่ง จาก ๔ ก็จะไม่เหลือแต่เพียงหนึ่ง อย่างนี้

นี่ ขอให้เปรียบเทียบดูว่า อริยสัจทั้ง ๔ เมื่ออยู่ในรูปของพุทธศาสน์มันก็เป็นอย่างหนึ่ง เมื่ออยู่ในรูปของธรรมศาสตร์ มันก็เป็นอีกอย่างหนึ่ง แต่ชื่อยังคงเดิมคือชื่อเหมือนกัน

เอา ขอย้ำอีกทีหนึ่งว่ากิจทั้ง ๔ ในอริยสัจกิจเพื่อให้รู้ กิจเพื่อให้ละเสีย กิจเพื่อให้แจ้ง กิจเพื่อให้เกิดขึ้นนั้น เอามารวมกันเสียเป็นกิจเดียว คือทำอริยมรรคมีองค์ ๘ ให้เกิดมีอยู่ตลอดเวลา ไม่ต้องไปพะว้าพะวังถึงเรื่องรู้ เรื่องละ เรื่องทำให้แจ้งอะไรก็ได้ ตั้งหน้าตั้งตาทำแต่ให้อริยมรรคมีองค์ ๘ มันมีอยู่ ระวังอย่าให้ผิดพลาด ในเรื่องของทวิภูติ หรือ สังกัปปะ หรือ วาจา หรือ กัมมันตะ หรือ อาชีวะ วายามะ สติ สมาธิ ทั้ง ๘ นี้ อย่าให้มันผิดพลาดได้ ระวังอยู่แต่อย่างนี้ มันก็จะถูกต้องทั้งหมด แล้วกิจทั้ง ๔ มันจะพลอยสำเร็จไปโดยอัตโนมัติ

หรือว่า ถ้าจะให้เปรียบมากกว่านี้อีก ว่า ความ
ถูกต้องทั้ง ๘ นี้ ก็มาอยู่ที่สติสักอย่างหนึ่งก็ได้ ก็จะได้
คู่กัน ให้มันลึกลงไป ถ้าเรามีสติอยู่ เช่น มีสติปัญฐานทั้ง
๔ โดยนัยแห่งอานาปานสติ ๑๖ ประการ แล้ว ปฏิบัติสติ
อย่างนี้เพียงอย่างเดียวเท่านั้นแหละ จะมีผลเหมือนกับ
ปฏิบัติในองค์มรรคทั้ง ๘ องค์ทั้ง ๘ แห่งมรรคจะสมบูรณ์
หรือว่ามรรคที่มีองค์ ๘ นั้น ก็สมบูรณ์ นี่มันลัดได้มาก
อย่างนี้ จนฟังดูแล้ว มันงงก็ได้สำหรับบางคน

ปฏิบัติอริยสัจ ๔ โดยมีสติสมบูรณ์ มีสติสมบูรณ์
มรรคมืองค์ ๘ ก็สมบูรณ์ มรรคมืองค์ ๘ สมบูรณ์ มันก็
ไม่มีทางที่จะผิดพลาดในเรื่องอริยสัจทั้ง ๔ ได้ ทีนี้ เรา
มันมีการกระทำกันอย่างไร? ใครมีการปฏิบัติอย่างไร?
ลองพิจารณาดู

ทบทวน อีกทีหนึ่งก็ได้ว่า ปฏิจจสมุปบาทก็ดี
อริยสัจก็ดี มรรคมืองค์ ๘ ก็ดี ในรูปธรรมศาสตร์นั้น
มันมีรูปอยู่อย่างหนึ่ง ไม่เหมือนกับในรูปของพุทธศาสตร์
ในรูปของธรรมศาสตร์นี้ มันเป็นตัวการปฏิบัติ

นี่เราก็มีกันแต่ความรู้ ที่ไม่ถึงขั้นพุทธศาสตร์ ด้วยซ้ำไป คือไม่ได้รู้จริงอย่างสมบูรณ์ ส่วนการปฏิบัติ นั้นก็ไม่มี หรือว่าถ้าว่าจะมี มันก็จะมีกันแต่ในส่วนที่เป็น ความรู้หรือเป็นทฤษฎี ที่พูดกันตลอดเดือนตลอดปี ไม่รู้จักจบ ถ้าเป็นเรื่องวิชา เป็นเรื่องความรู้ เป็นเรื่อง ทฤษฎี มันก็เป็นอย่างนี้เอง พูดกันทั้งเดือนทั้งปี มันก็ ไม่จบ แต่ถ้าเป็นเรื่องของการปฏิบัติ ก็ไม่ต้องพูด กับใคร ก็ได้ ตั้งหน้าตั้งตาดำรงสติ มีสติอย่างเดียวนะ

พูดแล้วก็ไม่น่าเชื่อ ว่าทำสติอย่างเดียวนะ ทำให้ ถูกต้องเถอะ อย่างเดียวนะ อะไรมันจะถูก ปฏิบัติไป หมด ในส่วนที่ละ มันก็จะถูกละไปหมด ในส่วนที่จะทำให้ มีขึ้นมา มันก็จะทำให้มีขึ้นมาได้หมด หรือจะแจกออกไปเป็นอย่างไรๆ มันก็จะถูกกระทำหมด กระทำให้สำเร็จ ประโยชน์ได้หมด

เพราะฉะนั้น จึงมีคำพูดขึ้นมาสักคำหนึ่ง เพื่อ จำง่าย ๆ ว่า การปฏิบัติชนิดที่เป็นการครอบจักรวาล ใครจะเคยได้ยินคำนี้มาแล้วหรือไม่ ก็สุดแท้เถอะ แต่

เดี๋ยวนี้อาตมาก็จะพูดละ ว่าการปฏิบัติที่มันครอบจักรวาล และการปฏิบัตินั้น ไม่มีอะไร นอกจากคำว่า “สติ” เพียงคำเดียว

ความมีสติที่สมบูรณ์ มีใจความที่จะนิยามหรือ บัญญัติว่า มีสติในลักษณะที่ไม่มีอะไรจะผิดพลาดได้ ไม่ใช่จะต้องระวังกันจนเหนื่อยเกือบตายเหมือนที่คนเขา เข้าใจกัน จนเขายอมแพ้ จนเขาว่าปฏิบัติไม่ไหว มันไม่ ต้องถึงขนาดที่ว่า เหนื่อยเกือบตาย

การตั้งสติไว้ในลักษณะที่ไม่มีอะไรผิดพลาดได้นี้ ไม่ใช่ถึงกับต้องเหนื่อยเกือบตาย แล้วก็จะอายุสั้น ถ้าอย่าง นั้นจะทำไปทำไม มันจะมีประโยชน์อะไรถ้าปฏิบัติธรรม แล้ว ทำให้เหนื่อยเกือบตาย และมีอายุสั้น

ตั้งสติไว้ถูกต้อง มันอธิบายยาก ถูกต้องนี้ ไม่มาก ไม่น้อย ไม่ช้าไม่เร็ว ไม่อะไรทุกอย่างไปละ ไปศึกษาเรื่อง อานาปานสติ แล้วสรุปเหลือเพียง “สติ” เพียงคำเดียว นี่ มันจะไม่มีอะไรผิดพลาดได้ และในเวลาเดียวกันนั้น มัน จะเต็มอยู่ด้วยศีล สมาธิ ปัญญา หรือจะเรียกว่ามรรคมี

องค์ ๘ ก็ได้ แล้วพร้อมกันในเวลาเดียวกันนั้น มันจะมีการสำเร็จผล มีผล แล้วก็เสวยผลนั้นอยู่ตลอดเวลา ถ้าใครปฏิบัติอานาปานสติทั้ง ๑๖ ขั้นสำเร็จ เขาจะมีความรู้สึกอย่างนี้เอง เขาจะรู้สึกได้เอง เขาจะเป็นพยานแก่ตัวเอง ไม่ต้องอ้างธรรมของใคร พระพุทธเจ้าท่านก็ตรัสอย่างนี้ว่า “อย่าอ้างคำของตถาคคเลย เอาความรู้สึกที่ประจักษ์แก่ตัวนั้นแหละ เป็นพยานเถิด” อาตมาก็จะถือหลักว่าไปปฏิบัติดูเถอะ แล้วก็พบอย่างนี้ ด้วยตนเอง

นี้เรียกว่า เราทำความเข้าใจ ในสิ่งที่เรียกว่า พุทธ-ศาสตร์และธรรมศาสตร์อย่างชัดเจน จนเห็นว่ามันอยู่กันอย่างไร บางทีเรียกชื่ออย่างเดียวกัน แต่เนื้อตัวมันกลับผิดกัน และมีการปฏิบัติอย่างไร จึงจะเป็นอย่างที่เราเรียกว่าเป็นอุบายที่วิเศษที่สุด หรือเป็นเคล็ดลับที่ประเสริฐที่สุด ก็ว่ามันจะลัดสั้นที่สุด แล้วก็อยู่ในวิสัยที่ทุกคนจะปฏิบัติได้ เพราะไม่รู้จักทำให้ถูกต้องตามธรรมสัจจะนี้ มันจึงเป็นเรื่องยากไปหมด ยากจนท้อถอย จนในที่สุดก็ไม่มี การปฏิบัติเลย

สติเป็นข้อปฏิบัติสำคัญ ต้องศึกษาวิธีปฏิบัติให้ละเอียด

เฮ้า ไหนๆ ก็ได้พูดเรื่องสติ ว่าเป็นข้อปฏิบัติครอบจักรวาลแล้ว ก็จะต้องพูดเรื่องสติต่อไปอีกหน่อย เท่าที่เวลาจะอำนวย วิธีการศึกษาปฏิบัติเกี่ยวกับสตินี้ มันก็ละเอียดพิสดาร ถ้าจะพูดให้มันละเอียดและพิสดาร แต่ถ้าพูดให้ย่อ ให้เอาแต่ใจความมันก็ได้ ไม่ก็คำก๊อบ

สติ คือการปฏิบัติทั้งหมด และตลอดเวลา เราจะต้องปฏิบัติ เพื่อให้มันเป็นการปฏิบัติทีเดียวทั้งหมด และคุ้มไปได้ตลอดเวลา ก็ดูว่า มันจะมีอย่างไรบ้าง?

ในชั้นแรกนี้ ควรจะแบ่งกันเพียง ๒ ประเภท :
อย่างที ๑ สติ คือ รู้สึกตัวตั้งแต่ก่อนทำ ก่อนการกระทำ รู้สึกตัว และอย่างที ๒ สติ ควบคุมความรู้สึกตัว เมื่อกำลังทำ มันมีเท่านั้นเอง สติมันมี ๒ ตัวเท่านั้นเอง สติรู้สึกตัวก่อนแต่ทำ คือ ก่อนแต่จะลงมือทำอะไร แล้วก็ สติคือ ควบคุมความรู้สึกตัวตลอดเวลาที่กำลังทำ ที่กำลังทำ

พวกที่รู้สึกตัวก่อนทำ ก็ดูเถอะ มันมีอะไรบ้าง?

เราจะต้องมีสติในข้อแรกที่สุด ว่าก่อนทำ ก่อนพูด ก่อนคิด และคิดต่อไปอีกนั้น จะต้องมีความดี ก่อนจะทำอะไร ก็มีสติ อย่าทำตามความเคยชิน หวัดๆ ที่ทำมาจนเป็นนิสัย ซึ่งมีอยู่แก่คนโง่ทุกคน เขาจะทำอะไรหวัดๆ จนเป็นนิสัย

ก่อนพูดก็เหมือนกัน จะต้องมียะนะที่รู้สึกตัวคิดนึกในสิ่งที่จะพูดออกมา ไม่พูดหวัดๆ ด้วยความเคยชินจนเป็นนิสัย แบบนั้นแบบนี้ของเขา

นี่การคิดนี้ มันจะมีเรื่องคิดต่อไป ถ้าว่าคิดที่แล้วมา มันก็ไม่ต้องคิดแล้ว คิดอยู่ นั่นก็คือคิดต่อไป คิดเรื่อย คิดต่อไป นี่คือการคิดอยู่ นี่ก่อนแต่จะคิดต่อไป นี่ก็ต้องมีความควบคุมความคิดให้มันถูกกระแสของธรรมะ อย่างนี้เราเรียกว่า มีสติก่อนแต่ทำ ข้อแรก

ที่นี้ สติก่อนแต่ทำข้อสอง ก็คือว่า ก่อนจะทำอะไร อาจจะเอาความรู้สึกที่เป็นทิวฏฐานุคติ ทิวฏฐานุคติคือร่องรอยที่จะเดินตามสิ่งที่เราเคยผ่านมาแล้ว พูดสมัยใหม่ก็จะพูดว่า *spiritual experience* ความเคยชิน จัดเจน

ในทางจิต ทางวิญญาณที่เราเคยผ่านมาแล้ว อันนี้ จะต้อง
มาใช้เป็นอุปกรณ์สำหรับที่จะคิด จะพูด จะทำ จะวินิจฉัย
จะตัดสินใจอะไร จะพูดสั้นๆ แต่เพียงว่า การนำเอา
ทฤษฎานุคติในอดีตมาใช้ให้ได้ ก่อนแต่ที่จะทำอะไร
ลงไป หรืออย่างน้อยก็ในขณะที่จะลงมือทำ เป็นผู้มี
สติสัมปชัญญะ สำนึกถึงความผิด ความถูก ความอะไร
ในอดีต อย่างดีที่สุด นี่ก็คือ มีสติสมบูรณ์ก่อนแต่ทำ

ทีนี้ ข้อสามถัดไปอีก ก็ว่า จะสามารถรู้สึกกำจัด
ปิดเป่า อุปสรรคทั้งหลาย ที่มันจะเกิดขึ้น กระทั่งความ
ปลอดภัยอะไรก็ตามเถอะ รวมอยู่ในข้อนี้ทั้งนั้น เมื่อเราจะ
ทำอะไร จะต้องสำนึกถึงอุปสรรค หรืออันตราย หรืออะไร
ให้ครบหมดในเว็บนั้นด้วยเหมือนกัน เพราะฉะนั้นเราจึง
ทำไม่มีอันตราย ไม่ผิดพลาด ไม่เป็นอันตราย แม้ในสิ่งที่
จะต้องทำอย่างรวดเร็วๆ เช่น คนขับรถเร็วๆ หรือว่าจะต้อง
ทำอะไรอย่างรวดเร็วๆ นี้ มันจะต้องมีสติข้อนี้ด้วย

เพราะฉะนั้น ในการมีสติ ก่อนแต่จะทำอะไรนั้น
อย่างน้อยก็ต้องมีสัก ๓ ข้อนี้ ก่อนทำ ก่อนพูด ก่อนคิด
ต่อไป จะต้องมีสติ ตัวอย่างในอดีต จะต้องปรากฏ

แจ่มแจ้ง อะไรจะเป็นอุปสรรคหรืออันตราย ก็ต้องสำนึกได้
ในขณะนั้น นี่เรียกว่าการเตรียมตัวอย่างดีที่สุด ก่อนแต่จะ
ทำอะไร

เฮ้า ทีนี้ก็มาถึง สติพวกที่สอง ที่ว่า สติในขณะ
ที่กระทำ แต่อยากจะเรียกให้มันชัดเจนลงไปสักหน่อยว่า
สติควบคุมความรู้สึกในขณะที่ทำ หรือกำลังทำอยู่

ตัวอย่าง เช่น ควบคุมความรู้สึก ความคิด
ความนึก อะไรก็ตามเถอะ ที่มันเป็นอุปสรรคของการ
กระทำ เช่นว่า พอเราจะลงมือทำอะไร ความละเหี่ยความ
อ่อนเพลีย ความอะไรมันเกิดขึ้น ก็ต้องสามารถป้องกัน
หรือขจัดออกไปได้

ถ้าจะพูดให้ดี ก็เอาเรื่องนิวรรณ์ทั้ง ๕ มากี่แล้ว
กัน ถ้าความครุ่นคิดไปในทาง กามฉันทะ มีอยู่ มันจะ
ทำอะไรได้ จะเขียนจดหมายสักฉบับหนึ่ง ก็คงทำไม่ได้
นี่นิวรรณ์ที่ ๑ กามฉันทะ นิวรรณ์ที่ ๒ เกลียด ใครอยู่
โกรธใครอยู่ อะไรอยู่ มันก็ทำอะไรไม่ได้ นิวรรณ์ที่ ๓
ถีนมิทธะ นี่ อ่อนเพลีย ละเหี่ย ละห้อยเศร้าอยู่นี้ มันก็ทำ
อะไรไม่ได้ นิวรรณ์ที่ ๔ อุทธัจจกุกกุกจะ ฟุ้งซ่าน เพื่อเจอ

มันก็ทำอะไรไม่ได้ นิวรรณ์ที่ ๕ คือความไม่แน่ใจ ในสิ่งที่
จะต้องกระทำ มันก็ทำอะไรไม่ได้

ฉะนั้น เมื่อเราทำอะไรอยู่ เราต้องสามารถป้องกัน
หรือว่า ทำลายนิวรรณ์ ซึ่งเป็นอุปสรรค เดียวนี้เรายกนิวรรณ์
ทั้ง ๕ เป็นตัวอย่าง แต่ที่จริงมันมีหลายรูปแบบ นี่เวลา
ไม่พอ ก็ยกเอาตัวอย่างนิวรรณ์ ๕ ว่าเป็นอุปสรรคต่อการก
กระทำ ถ้างานนั้นเป็นงานละเอียด ประณีต ในขั้นศิลปะ
ด้วยแล้ว ยิ่งทำไม่ได้

ทีนี้ สิ่งถัดไปอีกก็คือ สัมปชัญญะในขณะ
ที่ทำ ต้องมีสัมปชัญญะพอที่จะให้งานดำเนินไปด้วยดี
สัมปชัญญะในการที่จะมีกรรมะพวกใดพวกหนึ่ง ชุดใด
ชุดหนึ่ง กลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ในขณะทำงาน

ถ้าท่านทั้งหลายเข้าใจเรื่องพละ ๕ เรื่องอินทรีย์
๕ ซึ่งเป็นธรรมสโมธาน ที่จำเป็นอย่างยิ่งในขณะเจริญ
วิปัสสนา แล้วจะเข้าใจได้ดี ว่าจะต้องมีสัมปชัญญะ
ควบคุมพละ ๕ หรืออินทรีย์ ๕ กันอย่างไร ในขณะนั้นจะ
มีการกระทำ ที่ดำเนินไปดีที่สุด มันเป็นตัวกำลัง และมัน
เป็นตัวอำนาจ ตัวความเป็นอิสระแห่งจิตอย่างยิ่ง

แต่น่าเสียดายที่ว่า เรื่องอินทรีฯ ๕ พละ ๕ นี้
เข้าใจกันน้อยที่สุด ในโรงเรียนนักธรรม ก็สอนกันอย่าง
เหมือนกับไม่ได้สอน แต่ในเรื่องของการปฏิบัติแล้ว มัน
กลายเป็นเรื่องสำคัญที่สุด

หรือเอาว่าอย่าง ฃรราวาสทั่วไป จะต้องมีฃรราวาส
ธรรม สัจจะ ทมะ ขันติ จาคะ ๔ อย่างนี้ อยู่ตลอดเวลา ก็
จะต้องมีสัมปชัญญะที่จะควบคุม สัจจะ ทมะ ขันติ จาคะ
ในขณะที่ทำงานนั้น จึงจะสำเร็จประโยชน์

สรุปว่า ควบคุมความรู้สึกที่เป็นอุปสรรคของ
การกระทำ นี้อย่างหนึ่ง มีสัมปชัญญะในสิ่งที่จะต้อง
มี เพื่อให้งานมันดำเนินไป อย่างคล่องตัว อย่างสะดวกนี้
อย่างหนึ่ง สองอย่างนี้ เราเรียกว่า มีสติควบคุมความรู้สึก
ในขณะที่กำลังทำ

ส่วนเรื่องที่ทำแล้ว ไม่ต้องเอามาพูด จะเอามาพูด
ก็เอามาใช้เป็นตัวอย่าง อย่างที่เป็นสตีก่อนทำ สตีก่อนทำ
นี้สติของเราที่จะต้องใช้กันมากที่สุด คือสติเมื่อก่อนทำ
และสติเมื่อกำลังกระทำอยู่ ในสิ่งที่ตนจะต้องทำ

เอาละ ก็มาถึง ขอย้ำสติพิเศษนั้นอีกทีหนึ่งว่า สติ

ครอบจักรวาล ถ้าว่าเราจะต้องแยกเป็นเรื่องก่อนทำ หรือ กำลังทำ หรืออะไรนี้ มันก็จะมากเรื่อง หรือควบคุมยาก จะใช้สถิติที่ครอบจักรวาล

สถิติครอบจักรวาล จะต้องฝึกฝน ให้มีสถิติ นี้ คือ การดำรงสติไว้เป็นปกติวิสัย ด้วยการฝึกฝนการมี สติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เรียกว่า สติปัฏฐานนั้นแหละ อย่า เข้าใจสติปัฏฐานอะไรให้มันลึกซึ้ง ศักดิ์สิทธิ์เกินจำเป็นไป ให้รู้ว่ามันเป็นเครื่องฝึกสติ ให้เรามีสติอยู่ตลอดเวลา

การตั้งหรือการดำรงสติ ให้เป็นปกติวิสัยอยู่เสมอ หัดเป็นคนทำอะไรด้วยสติเสมอไป อย่างที่กล่าวไว้ใน บาลีมหาสติปัฏฐานสูตรนั้น เป็นเรื่องขั้นต้นๆ เรียกว่า ขั้นอนุบาลก็ได้ จะเคลื่อนไหวส่วนของร่างกาย มีสติ รู้ก่อนที่มันจะเคลื่อนไหวไป แล้วก็รู้อยู่ตลอดเวลา ที่มัน เคลื่อนไหวไป ฝึกอย่างนี้ ก็จะเป็นคนมีสถิติครอบจักรวาล

เช่นว่าจะปิดประตูปิดหน้าต่างอย่างนี้ ต้องปิด ด้วย ความรู้สึกที่เป็นสติว่า ประตูปิดเข้ามาอย่างนี้ ใส่กลอนอย่างนี้ เสร็จแล้วอย่างนี้ ทุกทีไป มันจะเกิด นิสัยที่ว่า ทำอะไรจะมีสติเสมอ จะล้างจาน จะซักผ้า

จะถูกรื้อถอน จะอะไรก็ตาม ขอให้ทำด้วยสติ อย่าให้ใจลอย
ไปในทางอื่น ถ้าทำอย่างนี้ ไม่เท่าไรก็จะมีสติเป็นปกติ
นิสัย เกิดเป็นนิสัยขึ้นมาอย่างหนึ่งว่า จะไม่ทำอะไรโดย
ไม่มีสติ แล้วมันก็จะคุ้มครองไปถึงเรื่องที่ใหญ่โต ใน
ทางได้ทางเสีย จะไม่คิด หรือพูด หรือทำไปโดยไม่มีสติ
แต่เราจะหัดเอาทันทีเดี๋ยวนี้ไม่ได้ ฉะนั้น จะต้องทำเป็น
ปกตินิสัย

ฉะนั้น ในพระบาลีมีกล่าวไว้ว่า จะกิน จะดื่ม
จะอาบ จะถ่าย จะอุจจาระ จะปัสสาวะ จะทำอะไรก็ตาม
ต้องมีสติ ที่เป็นเครื่องควบคุมการกระทำนั้นๆ นี่เป็น
บทฝึกหัด ต่อไปมันเกิดนิสัยขึ้นมาว่า จะไม่เคลื่อนไหว
อะไรไปโดยไม่มีสติ ซึ่งในคำอธิบายชั้นสูง อธิบายถึงว่า
ถ้าฝึกได้อย่างนี้แล้ว มันก็จะไม่เคลื่อนไหวอะไรไป โดย
ปราศจากสติ ดังนั้น มันจึงนอนไม่ตื่น ท่านอธิบายไว้
อย่างนี้ มันนอนอย่างสหัสโยธา มือเท้าไม่ตื่น ไม่เคลื่อนไหว
จากการที่วางไว้อย่างไร เมื่อก่อนแต่จะนอน เพราะมันมี
สติเป็นปกตินิสัย

เรามีการฝึกสติ เพื่อให้มีสติเป็นปกตินิสัย ก็เรียกว่าสติครอบจักรวาล ฉะนั้น ก่อนที่จะโกรธ มันก็โกรธไม่ได้ เพราะมันมีการหัด ฝึกมาแล้วอย่างดีว่า จะไม่เคลื่อนไหว กาย วาจา ใจ โดยปราศจากสติ เพราะฉะนั้น มันจะโกรธโดยปราศจากสติไม่ได้ นี่พอสติมาเสีย มันก็ไม่โกรธ ถึงจะรักก็เหมือนกัน มันจะไม่รักโดยปราศจากสติ ถ้าสติมาเสีย มันก็ไม่รัก หรือมันก็ไม่หลงรัก เพราะมันไม่จำเป็นอะไรที่จะต้องไปรักอะไรเข้า อยู่เฉยๆ อยู่กลางๆ นี่มันดีกว่า

ฉะนั้น เรื่องยินดียินร้ายมันก็ไม่มี นี่เรียกว่า มันจะป้องกันหมด มันจะแก้ไขหมด ในส่วนที่เป็นความผิด หรือความร้าย นิ वर्ณ ก็เกิดไม่ได้ เมื่อสติมันเป็นปกติวิสัยอย่างนี้ แล้วก็ฝึกพร้อมกันไปในตัว ฝึกควบคุมนิ वर्ณ มันก็เป็นการฝึกสติ

เมื่อมีสติ นิ वर्ณ มันก็เกิดไม่ได้ มันก็ไม่มีโอกาสปล่อยให้จิตมันปรุงเรื่องใหญ่ๆ เป็นเรื่องกิเลสโดยสมบูรณ์ คือ ไม่ปรุงปรุงกิจสมุ ปบาทนั้นแหละ ถ้าพูดให้ชัด ก็ต้อง

เรียกว่า “ไม่ปรองปรองสมุปบาท” คือความรู้สึกที่จะปรอง
กันไปตามลำดับ จนเกิดเป็นความทุกข์ขึ้นมา เพราะว่ามี
สติ เหมือนกับที่ได้กล่าวไปแล้วเมื่อตะกี้ที่ว่า การปฏิบัติ
ปรองปรองสมุปบาทนั้น คือการมีสติในขณะที่แห่งผัสสะ

ปรองปรองสมุปบาทในรูปแห่งธรรมศาสตร์ คือ การ
ปฏิบัติ นั้น เหลืออยู่แต่เพียงมีสติในขณะที่แห่งผัสสะ
เท่านั้นเอง มันละเอียดมากที่จะไปสอนเยาวชนของเรา ให้
เป็นผู้กระทำอย่างหนักแน่นแนบเนียนอย่างนี้ ไม่รู้ว่าจะได้
หรือไม่ได้ แต่อาตมาก็ยังหวังอยู่เรื่อยไป ว่านี่เป็นวิชาที่จะ
ช่วยให้เด็ก ๆ ของเราบังคับตัวเองได้ ควบคุมตัวเองได้

ทีนี้ จะต้องดูเลยไปอีกหน่อยหนึ่งว่า สติครอบ
จักรวาลนี้ มันจะป้องกันคุ้มครอง ไม่เฉพาะแต่ในขณะ
ของการกระทำ ไม่คุ้มครองเฉพาะแต่ว่า ก่อนกระทำ
หรือกำลังกระทำอยู่ มันจะคุ้มครองไปถึงขณะที่สำคัญ
อย่างยิ่งอีกขณะหนึ่ง คือขณะที่ประสบความสำเร็จ เมื่อ
ประสบความสำเร็จ หรือมีผลอะไรเกิดขึ้น คนเรามักจะ
ลืมตัว

บทเรียนฝึกฝนจิตใจในประเทศอินเดียของพวกเขา
สวามี มีแปลกอยู่บทหนึ่ง คือเขาให้ระวังมากที่สุด เมื่อ
ประสบความสำเร็จ จะพูดสั้นๆ ลัดๆ ก็ว่า “จะเสียผู้
เสียคน” กัน ก็เมื่อประสบความสำเร็จ พอประสบความสำเร็จ
สำเร็จ ตัวกู-ของกู มันจะโผล่ขึ้นมาทีเดียว ประสบความสำเร็จ
สำเร็จ แล้วก็ยินดี แล้วก็ทะนง แล้วก็ลืมตัว

ฉะนั้น ขอให้ทุกคนนึกถึงข้อนี้ด้วย ว่าเมื่อประสบ
ความสำเร็จนั้นแหละ ระวังให้ดี มันจะเสียผู้เสียคนกัน
ตอนนั้น แต่ถ้าเรามีสติแบบที่เรียกว่าครอบจักรวาลแล้ว
มันก็ไม่เป็นไร นี่เรียกว่า สติครอบจักรวาลมันจะช่วยให้ถึง
ขนาดนี้

เราไม่สามารถจะมอบ
พุทฺธัง สรณัง คัจฉามิ,
ธัมมัง สรณัง คัจฉามิ,
สังฆัง สรณัง คัจฉามิ
ให้เขาได้ ไม่เชื่อก็ลองดู อาตมาเชื่อว่าไม่ได้
มันจะเหมือนกับเอามังคุดทั้งเปลือก ให้คนโง่กิน
กัดเข้าแล้วพาด มันก็ขว้างทิ้งหมด
จะต้องมีวิธี ที่จะให้กินเนื้อมังคุดให้ได้
คือเนื้อในของพระศาสนา ของศีลธรรมนี้ ให้ได้
แล้วก็เชื่อว่าเขาคงจะชอบ
และจะช่วยกันทำให้มันกว้างออกไป
กว้างขวางออกไป เยาวชนก็จะเป็นมนุษยที่ดี
เป็นชั้นอภิชาตบุตร เหมือนที่เราหวัง

สรุปแนวการอบรมเยาวชน ให้รู้จักตรีรัตนศาสตร์

ทีนี้ ก็มาคุยโดยสรุปต่อไปอีก เราจะต้องบอกลูกหลานของเรา เยาวชนที่เราต้องการจะอบรมเขา ให้รู้จักสังเกต ระหว่างสิ่งทั้งสามนี้ คือ พุทธศาสตร์ ธรรมศาสตร์ สังคมศาสตร์ อย่างที่ว่ามาแล้ว พุทธศาสตร์ คือความรู้ที่ถูกต้องและเพียงพอ ธรรมศาสตร์ คือการปฏิบัติให้ได้จริงตามนั้น สังคมศาสตร์ คือร่วมมือกันได้ในการปฏิบัติ หรือรับผลของการปฏิบัติก็ตาม โดยให้มองเห็นได้ชัดเจนอยู่เสมอว่า ความรู้ที่ถูกต้องและสมบูรณ์นั้น มันทำให้เกิดมีการปฏิบัติที่สำเร็จ

ต้องมีความรู้อันถูกต้องเพื่อไม่เห็นแก่ตัว

ทีนี้ ความรู้ที่ถูกต้องสมบูรณ์ และการปฏิบัติที่สมบูรณ์ มันจะสมบูรณ์กันจริงๆ ถึงที่สุด ก็ต่อเมื่อเราร่วมมือกันได้ ถ้ามนุษย์คนใดคนหนึ่ง ทำประโยชน์ตนสำเร็จ เราเรียกว่าไม่สมบูรณ์ ยังไม่สมบูรณ์ เพราะว่าผู้อื่นยังไม่ได้

ร่วมรับประโยชน์ด้วย โลกนี้ยังไม่มีสันติภาพ แล้วโดยเหตุ
ที่เราอยู่คนเดียวไม่ได้ เราจะถือว่าสมบูรณ์ ก็ต่อเมื่อทุก
คนมันได้รับประโยชน์ ฉะนั้น ความรู้ที่ถูกต้อง หรือการ
ปฏิบัติที่สมบูรณ์นั้น มันจะสมบูรณ์ต่อเมื่อมันร่วมมือกัน
ได้ ฉะนั้น ขอให้เขานึกถึงคนอื่นด้วย

ศาสนาทุกศาสนาจะสอนให้เห็นแก่ประโยชน์ของ
ผู้อื่น ศาสนาที่มีหลักว่า เห็นแก่ผู้อื่นยิ่งกว่าตัวเอง อย่าง
นี้ก็มี แม้ว่าพุทธศาสนาเรา จะไม่ได้กล่าวไว้ตรงๆ ว่า ให้
เห็นแก่ผู้อื่นยิ่งกว่าตัว แต่อาตมาเห็นว่า ถ้ามองดูกัน
โดยใจความ โดยความหมายแล้ว จะเห็นว่าเป็นอย่างนั้น
เพราะว่าท่านสอนให้ทำลายความเห็นแก่ตัว เป็นหน้าที่
สำคัญ

ทีนี้ ผู้ที่เห็นแก่ผู้อื่นยิ่งกว่าตัว นั้นแหละคือ ผู้ที่
ทำลายความเห็นแก่ตัว ลองไปคิดดูเอง ไปสังเกตดูเอง
ถ้าเห็นแก่ผู้อื่น ยิ่งกว่าเห็นแก่ตัวแล้ว มันจะทำลายความ
เห็นแก่ตัวอย่างยิ่ง ถ้าเราเห็นแก่ตัวเราเท่ากับเห็นแก่ผู้อื่น
มันก็ทำลายความเห็นแก่ตัวน้อยลงมา ถ้าเราเห็นแก่ตัว
เรามากกว่าเห็นแก่ผู้อื่น มันก็ทำลายความเห็นแก่ตัวน้อย

ลงไปอีก ฉะนั้น ถ้าจะทำให้มันเจ็ด ให้สมน้ำหน้ามันละก็
เห็นแก่ผู้อื่นยิ่งกว่าตัวนั้นแหละ จะช่วยได้มาก คือมันจะ
กวาดที่เดียวไปหมดเลยความเห็นแก่ตัว

ฉะนั้น จึงนึกถึงการเห็นแก่ผู้อื่น เมื่อนึกถึงการ
เห็นแก่ผู้อื่น แล้วก็ การร่วมมือกัน มันก็ตามมาเอง ก็
จะเกิดการร่วมมือกระทำ มันก็ได้ผลมากกว่า แล้วก็เกิด
การร่วมมือรับผล เสรวยผลของการกระทำ มันก็เป็นสุข
ทั่วทั้งโลก นี่มันเป็นสันติภาพในโลกขึ้นมาได้ เพราะเหตุ
นี้ ฉะนั้น ศาสนาทุกศาสนา เขาวางไว้ในลักษณะที่ไม่แคบ
ไม่คับแคบ ไม่มีใจแคบ ไม่เห็นแก่ตัว ไม่ยกหูชูหางเพื่อตัว
แต่เห็นแก่ผู้อื่นราวกับว่าทุกคนในสากลจักรวาลนี้ มันเป็นคน
คนคนเดียวกัน

ความรู้ถูกต้องแล้วจะปฏิบัติไม่ผิด

เอาละ ขอให้มองเห็นว่า ความรู้ถูกต้อง ทำให้
เกิดการปฏิบัติสมบูรณ์ แต่จะสมบูรณ์ต่อเมื่อเห็นกับผู้อื่น
ร่วมมือกับผู้อื่นได้

เมื่อความรู้ไม่ถูกต้อง คุณกัน เมื่อความรู้ไม่ถูกต้อง

บ้าง มันก็ไม่มีทางที่จะให้เกิดอะไรได้ การกระทำที่ถูก
ต้องก็ไม่เกิด ความสมบูรณ์ที่จะเห็นแก่ผู้อื่นมันก็ไม่มี พอ
ความรู้ไม่ถูกต้องเท่านั้นแหละ อะไรๆ ก็จะมีผิดหมด แม้ว่า
หลักปรัชญาปฏิบัติที่เขาบูชากันนัก พวก pragmatism
อะไรนั้นมันก็จะช่วยเพิ่มความผิด ช่วยเพิ่มความเสียหาย
ผิดพลาด ไม่ใช่จะช่วยสร้างความถูกต้อง เพราะมันเพียง
แต่ปฏิบัติเก่ง

ถ้าหลักนั้นมันผิด มันก็ปฏิบัติผิดมาก เพราะมัน
ปฏิบัติเก่ง มันจึงปฏิบัติผิดมาก ฉะนั้น สมมุติว่ารู้ปฏิบัติ
ด้วยอำนาจของปรัชญานี้ เข้าใจว่ามันไม่ปลอดภัย มัน
ต้องมีความรู้ที่ถูกต้อง เป็นสัมมาทิฐิกันเสียก่อน ฉะนั้น
เอาสัมมาทิฐิเข้าไปไว้ข้างหน้า เป็นเครื่องสำหรับจูง แล้ว
ก็จะปลอดภัย

ระวางความรู้ที่ถูกต้อง

ต้องเป็นไปตามกฎของธรรมชาติ

ทีนี้ เรามันมีความเฉลียวฉลาดมากเกินไปกว่า
สัตว์เดียรัจฉาน ปัญหาของมนุษย์ก็มีมาก ฉะนั้น มนุษย์

ก็ต้องมีการระมัดระวัง มีการศึกษาให้ถูกต้อง มากกว่า
สัตว์เดียรัจฉานหลายร้อยเท่า หลายพันเท่า ถ้าเราไม่
ระมัดระวังในข้อนี้ เราจะพ่ายแพ้แก่สัตว์เดียรัจฉานซึ่งเขา
อยู่กันอย่างสันติ ตามอำนาจสัตยชาติญาณโดยอัตโนมัติ นี่
เรามันเป็นอย่างนั้นไม่ได้ เพราะเราเลื่อนมาอยู่คนละระดับ
เสียแล้ว เพราะว่ามีสติปัญญา ความรู้ที่เป็นโพธินี้ มันมาก
เกินไป โพธิชนิดนี้ก็หมายถึงพุทธิกลางๆ ควบคุมได้ก็มี
ประโยชน์ ควบคุมไม่ได้ก็เป็นอันตรายอย่างยิ่ง เพราะมัน
หมายถึง *intellect* อะไรของสัตว์ที่ได้เพิ่มขึ้น ก็เรียกว่า
โพธิได้ ไม่ใช่โพธิญาณ ไม่ใช่การตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า

ระวังคำว่าพุทธิ หรือโพธินี้ให้ดีๆ ถ้าใช้มันผิด
มันก็ผิดเหมือนกัน ฉะนั้น ถ้าเรามีภาวิตญาณ คือญาณที่
เราบ่ม สร้างปรับปรุงอะไรมากมาย เกินสัตยชาติญาณแล้ว
ก็ต้องใช้พุทธศาสตร์ ธรรมศาสตร์นี้ให้พอกัน มิฉะนั้นแล้ว
เราจะละอายสัตว์เดียรัจฉาน ที่มันไม่มีปัญหาเลย

เราจะลองนึกถึงธรรมชาติกันให้มากๆ แล้ว
พยายามให้เป็นไปตามกฎของธรรมชาติให้มากๆ อย่า
อวดดีเหมือนคนสมัยนี้ ที่ว่าจะแก้ไขธรรมชาติจนกล้า

อวดว่า เอาชนะธรรมชาติได้ ที่แท้กำลังพ่ายแพ้แก่ธรรมชาติตลอดเวลา วิวัฒนาการชนิดที่อนุโลมคล้อยตามสัญชาตญาณตามธรรมชาติได้นี้ จะปลอดภัยกว่ามิฉะนั้นแล้ว วิวัฒนาการ มันก็จะเป็นความบ้าชนิดหนึ่งแล้วก็ต้องจมลงไปในนรก

นรกของมนุษย์ที่มีสติปัญญา ยังมีสติปัญญามากเท่าไร นรกจะยิ่งลึกมากเท่านั้น จะยิ่งทำอันตรายมากตามที่สติปัญญาของมนุษย์มันมากขึ้น คือมันสร้างความผิดได้มากกว่าคนที่ไม่มีความรู้ สติปัญญา มันสร้างสวรรค์ได้มาก มันก็คิดว่าเป็นสวรรค์ แต่ไม่รู้ว่า สวรรค์ก็เป็นนรกของคนที่มีสติปัญญา คือมันเสียเวลาที่ทำ แล้วก็ไม่ได้ทุกข้ออะไรได้ มีแต่หลง ให้หลงไหลมากยิ่งขึ้นไป อย่างนี้มันควรจะเรียกว่า เป็นความบ้าหลังมากกว่า ที่จะเรียกว่าวิวัฒนาการ

มนุษย์ที่ปล่อยไปตามความรู้สึกอย่างนี้ ก็คือมนุษย์ที่ไม่ใช่มนุษย์ คือใจมันไม่สูง มันเป็นคนธรรมดา เป็นสัตว์ที่เกิดมา แล้วก็ไปตามกิเลสตัณหา ที่ตัวไม่รู้จัก มนุษย์ชนิดนี้ไม่ใช่มนุษย์ มนุษย์ชนิดที่ไม่ใช่

มนุษย์นี้ คือมนุษย์ที่ถูกสาป ถูกสาปให้ทนทุกข์อยู่ตลอดเวลา ตั้งแต่เกิดจนตาย ใครถูกสาป? มนุษย์นั้นแหละกำลังถูกสาปให้เต็มไปด้วยปัญหา แล้วก็แก้ไม่ได้ เพราะเขาไม่มีพุทธศาสตร์ ไม่มีธรรมศาสตร์ และไม่มีสังฆศาสตร์ที่จะกล่าวต่อไป

ต้องช่วยให้เยาวชนปฏิบัติศีลธรรม

ให้ทันกับการทำลายศีลธรรม

จะดูเป็นข้อสุดท้าย ถึงปัญหาเฉพาะหน้าของเราเดี๋ยวนี้ ที่อยากจะให้นึกมาก ก็คือว่า เราไม่มีการปฏิบัติในศีลธรรม ให้เพียงพอกับสิ่งที่ทำลายศีลธรรม สิ่งที่ทำลายศีลธรรมในโลกกำลังมากขึ้นๆ แล้วเราไม่มีการปฏิบัติศีลธรรมให้เพียงพอ กับสิ่งนั้นที่มันทำลายศีลธรรม นี่ขอฝากให้ทุกคนช่วยเอาไปคิด ไปนึก ว่าอันนี้แหละ จะทำให้เราได้มีบุญ มีกุศลอันใหญ่หลวง

ถ้าใครยังรักที่จะทำบุญ อยากจะมีบุญแล้วละก็ขอให้ทำบุญอย่างนี้เถอะ อย่างอื่นไม่จำเป็นแล้ว คือช่วยกันให้มีศีลธรรม ให้มีการปฏิบัติศีลธรรม ให้มันทัน

เทียมกันกับสิ่งที่ทำลายศีลธรรม ที่กำลังหนาแน่นขึ้นมาในโลกนี้ เราจะสอนเยาวชนของเรา ที่ยังไม่มีรู้ ให้รู้ สอนเยาวชนของเรา ที่ยังไม่เข้าใจให้เข้าใจ ให้เยาวชนที่ไม่รักศีลธรรมนี้ ให้มันรักศีลธรรม มันไม่พอใจศีลธรรม มันเกลียดศีลธรรม เราจะทำให้เขาพอใจ

ความรู้ที่ถูกต้องนั้น มันต้องทำให้ปฏิบัติได้ เราต้องช่วยให้เขารู้ ถึงขนาดที่ปฏิบัติได้ เดียวนี้เยาวชนของเรา แต่ปฏิบัติไม่ได้ เพราะว่าเขาอ่อนแอ เพราะว่าเขายังกับตัวเองไม่ได้ เพราะว่าเขาทนสิ่งชั่วร้ายในโลกนี้ไม่ได้

ขอให้เราช่วยกันให้เยาวชนของเรา รู้ ชนิดที่ปฏิบัติได้ แล้วเข้มแข็งไม่อ่อนแอ แล้วก็ทนต่อสิ่งชั่วร้ายในโลกซึ่งกำลังหนาแน่นขึ้นทุกที นี้ได้ ให้เขารู้จักควบคุมตัวเอง ด้วยความรู้ และการปฏิบัติ อย่างที่กล่าวมาแล้ว

ปัญหากำลังมีมากขึ้นในโลกนี้ อาตมามองเห็นอย่างนี้ ขออภัยที่ต้องพูดตามความเห็น หรือความรู้สึกของตัวเองว่า ปัญหามันกำลังมากขึ้น ไม่ใช่ว่าปัญหามัน

จะน้อยลง เพราะว่าสติปัญญาของมนุษย์ มันก้าวหน้า
ไปตามทางของกิเลส ปัญหามันก็มากขึ้น ฉะนั้น เราจะ
เตรียมเยาวชนของเราไว้เผชิญกันกับปัญหา ที่มันจะมาก
ขึ้น ให้เราพูดอวดได้ว่า เรามีความเจริญด้วยสติปัญญา ยิ่ง
กว่าสัตว์เดียรัจฉาน แล้วเราก็ต้องมี ความที่ชนะปัญหาได้
หรือแก้ความทุกข์ได้ ดีกว่า สัตว์เดียรัจฉาน

สัตว์เดียรัจฉานมีอยู่เท่าเดิมนั้นแหละ ปัญหา
มีอยู่เท่าเดิม การแก้ปัญหาก็มีอยู่เท่าเดิม แต่มันอยู่โดย
สันติสุข ไม่ทรมานทางจิตใจเหมือนมนุษย์ เรามันต้องการ
เกินความจำเป็น ที่พระเจ้าต้องการให้เป็น เรามันต้องการ
และทำเกินจำเป็น ที่ธรรมชาติมันต้องการให้เป็น เราก็
ย่ำยีธรรมชาติ ย่ำยีพระเจ้า พระเจ้าก็ลงโทษให้ เราก็มีแต่
การเฟื่องที่เสียเวลา เพื่อในการศึกษา เพื่อในการขวนขวาย
การกระทำ ไม่นำมาซึ่งสันติสุข

นี่แหละคือความรู้ ที่เรียกว่าพุทธศาสตร์ และ
การปฏิบัติที่เรียกว่าธรรมศาสตร์ และการทำให้เข้ากันได้
ในระหว่างทุกคน ที่เรียกว่าสังคมศาสตร์ ที่อาตมาเชื่อว่า

เขาวชนจะเข้าใจได้ และเขาวชนจะยอมรับ และอันนี้จะ
เป็นสรณาคมน์หรือไตรสรณาคมน์ ของเขาวชนของเราใน
อนาคต

เราไม่สามารถจะมอบ พุทธัง สรณัง คัจฉามิ, ัมมัง
สรณัง คัจฉามิ, สังฆัง สรณัง คัจฉามิ ให้เขาได้ ไม่เชื่อก็ลองดู
อาตมาเชื่อว่าไม่ได้ มันจะเหมือนกับเอามังคุดทั้งเปลือก
ให้คนโง่กิน กัดเข้าแล้วฝาด มันก็ขว้างทิ้งหมด จะต้องมีวิธี
ที่จะให้กินเนื้อมังคุดให้ได้ คือเนื้อในของพระศาสนา ของ
ศีลธรรมนี้ ให้ได้ แล้วก็เชื่อว่าเขาคงจะชอบ และจะช่วย
กันทำให้มันกว้างออกไป กว้างขวางออกไป เขาวชนก็จะ
เป็นมนุษย์ที่ดี เป็นชั้นอภิชาติบุตร เหมือนที่เราหวัง ดังที่
ได้ทำความเข้าใจกันแล้ว ในการบรรยายครั้งต้นๆ ที่แล้วมา

อาตมาขอยุติการบรรยายในวันนี้ ลงด้วยความ
สมควรแก่เวลา เปิดโอกาสให้พระท่านสวดบทพระธรรมที่
เป็นกำลังใจ ในการทำหน้าที่ของตนสืบต่อไป ด้วยกันทุกคน

รายชื่อหนังสือ ชุดหมุนล้อ

อันดับ	เรื่อง	พิมพ์ ครั้งที่	อันดับ	เรื่อง	พิมพ์ ครั้งที่
๑.	พระพุทธคุณค่าล้น	๔	๓๑.	กระแสน้ำชีวิตเป็นสิ่งที่ต้องรู้จัก	๑
๒.	การศึกษาคืออะไร?	๑	๓๒.	สิ่งแรกที่จะต้องรู้จำเป็นคือความทุกข์	๑
๓.	การทำงานคืออะไร?	๑	๓๓.	การหมดความเห็นแก่ตัวคือหมดทุกข์	๑
๔.	ทรัพย์สินสมบัติคืออะไร?	๑	๓๔.	ชีวิต คืออันตรายทั้งห้าที่ไม่ดับดับ	๑
๕.	สิ่งที่ดีที่สุดในชีวิตมนุษย์	๑	๓๕.	อดทนในทุกข์	๒
๖.	ปัญหาที่เกิดจากการศึกษาไม่สมบูรณ์แบบ	๒	๓๖.	อดทนในทุกข์	๒
๗.	ปาวณา เสนอธรรมในวิชาสิ่งที่ต้องศึกษา	๑	๓๗.	อดทนในทุกข์ให้หายได้บ้าง	๒
๘.	ชาติในปัจจุสมุค	๑	๓๘.	เด็กจะเป็นผู้สร้างโลกในอนาคต	๑
๙.	ทางออกที่ ๓ ของโลกแห่งยุคปัจจุบัน	๒	๓๙.	คู่มืออ่านปณาสติภาวนาอย่างสมบูรณ์แบบ	๒
๑๐.	การมองคืออะไร?	๑	๔๐.	การใช้สมาธิภาวนาให้ป็นประโยชน์ ในบ้านเรือน	๒
๑๑.	ศาสนาคืออะไร?	๑	๔๑.	บทช่วยจำสำหรับเรื่องอดทนในทุกข์	๑
๑๒.	ตัวตนคืออะไร?	๑	๔๒.	อดทนในทุกข์ กับ สันติภาพ	๑
๑๓.	สมาธิภาวนาสติภาวนา	๑	๔๓.	พระรัตนตรัยที่ทักท้วงหลายอย่างไม่รู้จัก	๒
๑๔.	ธรรมในวิชาสิ่งที่ต้องศึกษาทั้งปวง มีตัวตนหรือไม่มีตัวตน	๑	๔๔.	การพัฒนาชีวิตโดยพระไตรลักษณ์ มีผลสูงสุดเป็นอนันต์	๒
๑๕.	คุณพระไม่ตาย	๑	๔๕.	ปาฏิหาริย์แห่งอดทนในทุกข์	๑
๑๖.	คุณพระไม่ตายและเกิดมากทำไม?	๑	๔๖.	สหายธรรมของอดทนในทุกข์และอดทนในทุกข์กับ ปัญหาของมนุษย์ยุคปรมาณู	๑
๑๗.	ความรักดี	๑	๔๗.	พระพุทธเจ้าที่ทักท้วงไม่รู้จักและอุดมคติของ ความเป็นแพทย์	๑
๑๘.	เกี่ยวกับสิ่งที่เรียกว่า "พระเจ้า"	๑	๔๘.	การเห็นพระพุทธเจ้าพระองค์จริง และ พระพุทธเจ้ามีอยู่ในทุกหนทุกแห่ง	๑
๑๙.	ครูคือผู้ที่ทำหน้าที่สร้างโลก	๑	๔๙.	ชีวิตที่ไม่เสียเวลาเกิด	๑
๒๐.	การทำวัตรแบบโบราณ	๑	๕๐.	หลักเกณฑ์ที่จะช่วยโลกให้รอดอยู่ได้	๑
๒๑.	ประมวลสมบัติธรรมที่คนธรรมดาควรทราบ	๑	๕๑.	เลิกอายเสื่อมื่ออยู่กับอดทนในทุกข์	๒
๒๒.	โลกอื่น	๑	๕๒.	ความไม่สิ้นแก่ตัวและความสุขสบาย	๒
๒๓.	ความเกิดแห่งทุกข์ และความไม่เกิดแห่งทุกข์	๑	๕๓.	อารมณ์จากการเลิกอาย	๑
๒๔.	นิเวศน์	๒	๕๔.	พระรัตนตรัยนั้นแหละคือตัวพุทธศาสนา	๒
๒๕.	วันครู	๑	๕๕.	ชีวิตที่มีพื้นฐาน และสิ่งที่ป็นพื้นฐานของชีวิต	๑
๒๖.	แผ่นดินทองต้องสร้างด้วยแผ่นดินธรรม	๑	๕๖.	อธิบายเรื่องอดทนในทุกข์ และอดทนในทุกข์กับธรรมจักร	๑
๒๗.	เมื่อพอใจในหน้าที่ ที่ทำสิ่งตรงๆ ก็มีธรรม อยู่ ณ ที่นั้นเอง. เมื่อไม่รู้จักรู้ตัวเองก็ไม่ต้อง กังวลมีหน้าที่อะไร	๑	๕๗.	อดทนในทุกข์ที่ควรรู้จำไว้บ้าง และ อดทนในทุกข์ช่วยได้ในทุกกรณี	๑
๒๘.	ความเป็นพระอรหันต์	๑			
๒๙.	ธรรมกับครองโลก	๑			
๓๐.	ทุกของชีวิต กับ เล่นหัวของทุก	๑			

รายชื่อหนังสือ ชุดหมุนล้อ

อันดับ	เรื่อง	พิมพ์ครั้งที่	อันดับ	เรื่อง	พิมพ์ครั้งที่
๕๘.	เรื่องที่ต้องรู้ หรือควรรู้	๒	๘๗.	สมเด็จพระนเรศวรมหาราชสมการพม่าเป็นเอกอัครราชทูตกับนานาประเทศ	๒
๕๙.	อภินิหารดาบในฐานหัวใจแห่งพระพุทธรูป	๑	๘๘.	หัวใจธรรมศาสตร์ ในพระพุทธรูป	๑
๖๐.	อภินิหาร	๑	๘๙.	ลักษณะแห่งสติปัญญา	๑
๖๑.	การสืบอายุพระพุทธรูป	๑	๙๐.	สรุปผลของการใช้ธรรมศาสตร์	๑
๖๒.	สุดยอดของความถูกต้องคือ นิพพาน	๑	๙๑.	พระไตรปิฎก	๑
๖๓.	พระคุณของแม่	๑	๙๒.	ลักษณะ ๔ ประการ	๑
๖๔.	ประมวลรูปแบบแห่งสากลพระพุทธรูป	๑	๙๓.	ธรรมชาตแห่งชีวิต	๑
๖๕.	การตายอยู่ใต้ร่มเงาของธรรมประสาธน์	๑	๙๔.	ปัจจัยสำคัญแห่งชีวิตคือการ	๑
๖๖.	ดัมโบสถ์	๑	๙๕.	ปรัชญาแห่งชีวิตคือการ	๑
๖๗.	มนุษย์ท่ามกลางธรรมกับพระธรรมหรือพระเจ้า	๒	๙๖.	การภาวนาทำใจ ของสิ่งมีชีวิต	๑
๖๘.	ปาฐกถาธรรมสำหรับชาวบ้าน	๑	๙๗.	พระสงฆ์โลกต้องการ	๑
๖๙.	สันติภาพ	๑	๙๘.	ออกพรรษา ออกมาเสียจากความทุกข์	๑
๗๐.	ชีวิตคือการลงทุนเพื่อพลอันสูงสุด	๑	๙๙.	ธรรมชาตแห่งชีวิต คือกระแสแห่งการพัฒนา	๑
๗๑.	ธรรมศาสตร์ในบันทึกที่สามารถช่วยโลกได้	๑	๑๐๐.	ชีวิตเป็นสิ่งที่จะต้องพัฒนาด้วยการมีธรรม	๑
๗๒.	ความดีคือความสุข ความไม่ดีย่อมเป็นทุกข์	๑	๑๐๑.	อุตสาหกรรมสัมพันธ์	๑
๗๓.	ธรรมศาสตร์ในการบำเพ็ญกุศลครั้งแรก	๑	๑๐๒.	พัฒนาชีวิตด้วยพระไตรปิฎก	๑
๗๔.	พระพุทธรูปได้สอนให้หยุดหรือคิดเพียงเท่าไร ความดี และสุดยอดในมนุษย์จึงได้คือความ เป็นพระอรหันต์	๑	๑๐๓.	พัฒนาชีวิตด้วยพระไตรปิฎก (ต่อ)	๑
๗๕.	สันติภาพช่วยโลกได้อย่างไร	๑	๑๐๔.	ธรรมเป็นการพัฒนาคนจากปัญญาเป็น พระอรหันต์	๑
๗๖.	การทำลายฐานไฟของกิเลส	๑	๑๐๕.	หลักปฏิบัติเกี่ยวกับอภินิหาร	๑
๗๗.	พระพุทธเจ้าพระองค์องค์เดียว คือ พระธรรม - เห็นปฏิปทาของมนุษย์ คือ เห็นพระพุทธเจ้า	๑	๑๐๖.	พระพุทธเจ้าท่านอยู่ในฐานะที่เป็นอะไรกับ พวกเรา	๑
๗๘.	มาร	๑	๑๐๗.	พระพุทธเจ้าตรัสรู้ อภินิหาร	๑
๗๙.	ธรรมศาสตร์ในการปิดอก	๑	๑๐๘.	ใบโพธิ์ของใจ	๑
๘๐.	ธรรมศาสตร์ในการเปิดสวรรค์	๑	๑๐๙.	สันติเกี่ยวกับสวนโมกข์	๑
๘๑.	ศิลปะแห่งการใช้ชีวิตจากหัวใจพระธรรม	๑	๑๑๐.	อรหันตคุณ ๔	๑
๘๒.	อริยสัจ	๑	๑๑๑.	อรหันตสันดาน	๑
๘๓.	ความทุกข์	๑	๑๑๒.	หัวใจพระพุทธศาสนา	๑
๘๔.	ธรรมศาสตร์เมื่อมีการปฏิบัติ	๑	๑๑๓.	หลักปฏิบัติเกี่ยวกับสมาธิ	๑
๘๕.	การปฏิบัติธรรมกับพระธรรม	๑	๑๑๔.	หลักปฏิบัติเกี่ยวกับศีล	๑
๘๖.	การบวชเพื่อฝึกการใช้ธรรมศาสตร์	๑	๑๑๕.	โลกาภิวัตน์ทางศาสนา โลกยุคใหม่	๑
			๑๑๖.	ธรรมศาสตร์สำหรับเยาวชน	๑

ต้องช่วยให้อยาวชน**ปฏิบัติศีลธรรม** ให้ทันกับการทำลายศีลธรรม

ถ้าใครยังรักที่จะทำบุญ อยากจะมีบุญแล้วละก็
ขอให้ทำบุญอย่างนี้เถอะ อย่างอื่นไม่จำเป็นแล้ว
คือช่วยกันให้มีศีลธรรม ให้มีการปฏิบัติศีลธรรม
ให้มันทันเทียมกันกับสิ่งที่ทำลายศีลธรรม ที่
กำลังหนาแน่นขึ้นมาในโลกนี้ เราจะสอนเยาวชน
ของเรา ที่ยังไม่รู้ ให้รู้ สอนเยาวชนของเราที่ยัง
ไม่เข้าใจให้เข้าใจ ให้เยาวชนที่ไม่รักศีลธรรมนี้ ให้
มันรักศีลธรรม มันไม่พอใจศีลธรรม มันเกลียด
ศีลธรรม เราจะทำให้เขาพอใจความรู้ที่ถูกต้อง
นั้น มันต้องทำให้ปฏิบัติได้ เราต้องช่วยให้เขา
ถึงขนาดที่ปฏิบัติได้ เดียวนี้เยาวชนของเรา
แต่ปฏิบัติไม่ได้ เพราะว่าเขอ่อนแอ เพราะว่าเขา
บังคับตัวเองไม่ได้ เพราะว่าเขาทนสิ่งชั่วร้ายใน
โลกนี้ ไม่ได้

พจนานันท์ อิมพอร์ท

“**เยาวชน**” นั้นมีความสำคัญยิ่ง คือเป็นอนาคตของมนุษยชาติ ในปัจจุบันนี้ มีปัญหาที่เกี่ยวกับเยาวชนถ้าเราสร้างเยาวชนประเภท “**อภิชาตบุตร**” ก็อาจช่วย แก้ปัญหาเหล่านี้ ได้บ้าง

พระพุทธรเจ้า ได้ตรัสรู้ แล้วเปิดเผยความรู้ที่มีค่าสูงสุด แก่มนุษย์โดยไม่ทรงประสงค์สิ่งใดตอบแทนแทนทำให้ความรู้อย่างบริสุทธิ์ใจ ไม่ใช่เรื่องแลกเปลี่ยนอะไร เยาวชนคงไม่รังเกียจ พระพุทธรเจ้า

พระธรรมา คือศาสนาของพระพุทธรองค์ คือหน้าที่อันถูกต้อง ที่ต้องปฏิบัติ ในทุกขั้นทุกตอนของวิวัฒนาการของชีวิต เป็นสิ่งจำเป็นแก่มนุษย์ สำหรับจะอยู่กันอย่างพาสุก ซึ่งก็ไม่ได้เรียกร้องคำบ่วยการอะไร เยาวชนคงอยากศึกษาพระธรรมกันบ้าง

พระสงฆ์ เป็นผู้ที่ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ ปฏิบัติเป็นธรรม ปฏิบัติสมควรแก่การดับทุกข์ เมื่อท่านปฏิบัติได้ผลแล้ว ก็สืบวิธีปฏิบัตินี้มาจนถึงพวกเราโดยไม่ได้เรียกร้องอะไร ไม่ได้คิดคำตอบแทนใดใด เยาวชนคงพอใจในพระสงฆ์

เราต้องการจะมอบเครื่องมือที่วิเศษที่สุดให้กับเยาวชนเพื่อให้เข้าไปสร้างตนเองให้สำเร็จเป็นอภิชาตบุตรนั่นคือให้สิ่งที่เรียกว่า

- **พุทธศาสตร์** คือความรู้ที่ถูกต้องและเพียงพอ
- **ธรรมศาสตร์** คือวิธีการปฏิบัติที่ปฏิบัติได้จริงในสิ่งที่มนุษย์ต้องปฏิบัติโดยเฉพาะอย่างยิ่ง คือความดับทุกข์
- **และให้สังฆศาสตร์** ในฐานะเป็นศาสตร์ ตัดปัญหาที่เขาไม่สามัคคีกัน จึงหวังว่าจะเป็นสรณาคมนที่เยาวชนจะยอมรับได้

